

UNITÁRIUS ÉLET

XLII. ÉVFOLYAM 6. SZÁM

1988. NOVEMBER—DECEMBER

HUSZTI JÁNOS UNITÁRIUS PÜSPÖK SZÉKFOGLALÓJA 1988 OKT. 16-ÁN

Főtisztelendő Zsinat!
Kedves Atyámfiai, — Kedves Híveink!

Ebben a mi közel évszázados, kőboltozatos, facsipkézettel körülvett, óvott és féltett Nagy Ignác u.-i templomunkban legtöbbször két lénynek a neve hangzik el. Egyik a láthatatlan, örökkévaló és mindenütt jelenvaló ISTENÉ, aki közvetlen és közvetett megnyilatkozásokkal ad bizonyosságot a hívő léleknek önmagáról, létezéséről. Világunk és benne a nagy természet mindig megújuló üzenetét itt fogjuk fel a legközvetlenebbül, és szívünk szellemi antennáján keresztül itt halljuk meg a legerősebben. Imáinkban üzeneteket küldünk Hozzá, míg érze-

seink feloldásában üzeneteket kapunk. Ünnepnapok és hétköznapi változásaiban csodák jeleivel találkozunk, és itt értjük meg leginkább az örök megmaradásban mégis jelentkező változások csodálatos törvényszerűségét. Ilyen: az élet megszületése, egy gyermek hozzánk érkezése a testetöltés szent misztériumában, de ilyen a megfáradottak elmúlása és megpihenése, és a porrá levés felett szellemünk győzedelmes halhatatlansága, örökkévalósága. Ilyen a régmúlt idők emlékekben való felidézése, őseink útjának feltárása és a felnövekvő nemzedék előtti felmutatása. Ilyen csoda — mondhatnánk napi csoda — a felhők szépséges vonulása, a csillagok járása, a Tejút ébresztette ősi álmok újra álmodása és a villámok cikázása. De ilyen csoda: lelkünk, érzelmeink, gondolataink eszmélése, csöndes vagy hirtelen megsejtése, felismerése. A természet és a nagyvilág, a szív és a lélek csodákban való eszmélése és az ember önmaga megtalálása. Így felismeréseinkben Isten lényének megérzése születik szívünkben és nevének kimondása formálódik ajkainkon.

A másik lény, akinek neve Isten után a legtöbbször elhangzik e templomban: az Istenfia, vagy — ahogy ő nevezte magát — az Emberfia neve, Jézus neve, aki egy közel kétezer esztendővel ezelőtt élt nemzedék számára Judea és Galilea vidékén testi mivoltában is látható volt, és aki mindenki másnál félreérthetlenebb tettekkel és örök érvényű tanításokkal részt kért és részt vállalt a világ történelmének alakításában. Itt született, itt járt és itt élt világunk földjén, itt evezett vizeinken, itt pihent meg a lankás hegyoldalak pálmái alatt, s akinek halhatatlanságot nyert léte jelenvalóságára mindennapi kenyerünk és lelkét erősítő borunk zamatában emlékezünk úrvacsoravételeinkben.

Isten és Jézus, akik között harmadikként megjelenik az ember, mi magunk, a mi Istenben bízó és hozzá imádkozó, Jézust eszménynek valló és őt követni akaró emberek, néha útkereső tévovázásainkkal, vagy terheket hordozó roskadozásainkkal, gyászaink könnyhullásával, és ritkábban örömet nyert, boldogságot talált napsugaras magunkratalálásunkban. Így lett és lesz mindig itt, ebben a mi templomunkban leggyakrabban, legtöbbször elhangzó három szó, három név formálásában: Isten, Jézus és az Ember. Igen, mi e hármat nevezzük legtöbbször nevé-
vén.

Mindez azért van így, és azért lehetséges ebben a formában, mert a mi Unitárius Anyaszentegyházunk, nem a messzi és elérhetetlen egekben, nem egy túlvilági életnek ismeretlen egy, vagy kétfelé osztottságában, hanem itt, ezen a földön, életünknek és küzdelmeinknek ezen a színterén próbálta mindig és próbálja ma is megteremteni, megvetni léte alapjait. És ezt nem a dogmák tág, vagy szűkre szabott szorításában igyekszik cselekedni, hanem a dogmamentes szabadelvűség nyitottságával és az ellenvéleményt is megbecsülő magatartásnak őszinteségével, előítélet mentesen, már több, mint négy évszázada. És megfogalmazta egyházunk legtisztább és legfőbb tételét, — vagy, ha valakinek így elfogadhatóbb dogmáját —, hogy: „Egy az Isten”.

Ebben az esztendőben, ennek az esztendőnek nyári időszakában, ahogy templomunkban az Isten és Jézus és az Ember hangzik el a leggyakrabban, úgy hangzott el sok-sok millió ember ajkán még egy név: Bartók Béla, a haló poraiban hazatért nagy magyar, a halhatatlan Génusz. Jelmondata volt egész zenei életművének, egész emberi magatartásának az a felismerése, amelyet néha szelíd, néha kemény parancsal így fejezett ki: „... csak tiszta forrásból”. Ez volt és ez maradt emberi magatartásának és egész zenei életművének a vezéreszméje. Énekelte, kimondta, meghirdette, mint élete és zenéje parancsolatát. Nem véletlen, hogy egyházunkat választotta lelki otthonának, mert egyházunkban érezte meg azt a célt és azt a törekvést, amelyet a népek erdélyi kohójából kiforrott unitárius, kínzó és nehéz tűzben megedzve, ebben a kicsi országban és szerte a nagyvilágban szolgálni kívánt. Nem hinném, hogy az önteltség, vagy a hitbeli önzés mondatná velem, de a dávidferenci tiszta és a lélek szabadságát szolgáló szellemiség kellett ahhoz, hogy az alkotás korlátokat ledöntő ereje szárnyán életre keljen a halhatatlanság muzsikája.

Úgy érzem, úgy gondolom, hogy ma, amikor, mint az Unitárius Egyháznak újonnan megválasztott és felszentelt püspöke ebben a facsipkézetű, kőboltozatos, féltett és szeretett Nagy Ignác u.-i templomunkban új tisztégemben köszönhetem híveinket, a jelent a múlttal így kapcsolhatom össze. Választhattam volna ehhez az összekapcsoláshoz több száz éves, régmúlt, értékekben éppen ilyen drága történelmi részt is. Szívem azonban mégis ehhez húzott, érzéseim erre kényszerítettek. Mert a lelkipásztor számára a tiszta forrás mindig az evangélium volt, és az ma is, és hiszem, az marad majd egyszer elkövetkező utolsó lelkipásztori szolgálatomig. Istennek, Jézusnak és az embernek állandóan újrászülető harmóniája csak ebből a tiszta forrásból, az evangélium tiszta forrásából születhet meg. És ez a megszületésre váró állapot a mi unitárius hittani megfogalmazásunkban: „Istennek országa”.

Ebbe az országba kell belenőnie és szerveződnie minden földi országnak, mert ez a mi földünk, életünknek ez a színtere, emberi sorsunk, hivatásunk és feladatunk megoldásának a színtere is.

És mi valljuk azt, hogy nemcsak egy népnek, vagy egy-egy népnek, hanem a föld minden népének fenntartás nélkül kell hozzájárulnia a teremtet világ ilyené formálásához, ilyen kiépítéséhez, mert másképpen nem valósulhat meg a fejlődést biztosító azon állapot, amely az embertestvériségen keresztül a föld összes népeinek boldogságát van hivatva szolgálni.

Az elmúlt napokban — kilenc év után — újra olvastam Miklós Imre államtitkár úrnak, az Állami Egyházügyi

Hivatal elnökének még 1977-ben megírt és a Világosság című havi folyóirat hasábjain napvilágot látott cikkét, melyben egy közös és nagy ügyért a világnézeti különöző hívők és nem hívők életének előbbreviteléért elmondott jó szándékú megállapításait írja le. Idézem: „a fő választóvonal a szocializmus építése során nem a hívők és nem hívők között van, hanem a szocializmus hívei és ellenségei között húzódik”. — Majd a továbbiakban: „Az eredményeket nem azáltal lehet megszilárdítani, hogy csupán ragaszkodunk hozzájuk, hanem azzal, hogy az elért eredményre támaszkodva új célokat tűzünk a nemzeti és nemzetközi összefogás elé, amelyek megszilárdítják az eddigi eredményeket, és tartalmat adnak az újabb összefogáshoz”.

Ha tiszta a forrás a másik oldalon, — és az idézett cikk megállapítása ezt látszik igazolni, és ha tiszta a forrás a mi oldalunkon, — és ha mi az evangélium szellemében élünk, akkor ezzel azt igazoljuk, közössé válik az az út, amelyet az embernek az emberiség jobb és igazabb élete érdekében hivatása és kötelessége megépíteni.

Mindennek alátámasztására személyes életem eseményeiből, történéseiből választok és hozok igazolást:

Első lelkészi állásom elfoglalása — még negyedéves teológusként — 1946. március 1-jén volt Kocsordon. Rövid idő után innen Dunapatajra mentem, ahol 1946. november 6-án volt, akkor már ünnepélyes — mert a korcsodi nem lehetett az — beiktatásom. 1952. december 7-én a Pestlőrinci Egyházközség rendes lelkészi állásába iktattak be, majd 1971. június 6-án, a tragikus hirtelenséggel elhunyt, áldott emlékü Filep Imre ebben a templomban elárvult szószékének lettem az örököse. Kocsordi lelkészi állásom elfoglalását kivéve a másik három beiktatás ünnepélyes külsőségek között zajlott le, de mind a négy egységes volt abban, hogy elmondott prédikációm alapigéje a Korinthusi első levél 8. részének első verséből választott ez az íge és ennyi volt: ... a SZERETET ... épít ... — Többször elmondottam már, nemcsak itt, a Nagy Ignác u.-i templomunknak a szószékén, hanem azokon az unitárius szószékeken, ahol eddig szolgáltam, hogy számomra nincsenek véletlenek, mert én a véletlenekben nem hiszek. Mi csak a könnyebb elfogadhatóságért mondjuk néha hirtelenül és váratlanul, hogy a véletlenek műve egy-egy esemény, melynek a láthatatlanság és nem érzékelhetőség világában nem látjuk még az összefüggéseit. Így vallom most, hogy az alapige választás négy ilyen esetben sem lehetett véletlen. És tudatos volt az is, hogy 40 éves lelkészi szolgálatom jubileumán, itt ebben a templomban, 1986. március 16-án, ugyanezt az alapigét választottam, immár ötödször. Úgy érzem most, ezen a különös és varázslatos ünnepi napon, hogy azért nem volt és nem lehetett véletlen egyetlen választásom sem az öt közül, mert ebben a két szóban, hogy a „szeretet épít” minden benne van, ami a tiszta forrásból táplálkozó élet megépítéséhez és megéléséhez elengedhetetlenül szükséges.

Római katolikus testvéregyházunk püspökei kinevezésükkel egyidőben püspöki jelmondatot választanak. Náluk ez kötelező, nálunk ilyen egyházi előírás nincs. De az is igaz, hogy nem tiltják törvényeink, szokásaink. Ennélfogva engedjék meg, hogy a jót és a szépet elfogadva, még ha a másik egyház szokásaiban szerepel is, én püspöki jelmondatot választhassak magamnak, úgy, mint más egyházak püspökei. És mi is lehetne más ez a jelmondat, mindazok után, amiket eddig elmondtam, mint a Korint-

husi első levél 8. része első versének eme mondata: . . . „a SZERETET . . . épít”.

Amikor az elmúlt hetek, hónapok rendjén szolgatársaim — egy kivétellel — külön-külön is, majd együttesen is felkerestek, és kérték, hogy e nemes, nagy és megtisztelő, de nem könnyű tisztelet: a püspökséget vállaljam el, sok kérdés, sok probléma vetődött fel. Olyan kérdések és olyan problémák, amelyek megoldásra várnak. Csak néhányat említek: Káté, Teológia, Nemzetközi kapcsolatok, Sajtó, Hitélet, Ökuménia, Ifjúsági munka stb. stb. Igények, feladatok, melyeknek részletezésére, — engedjék meg, hogy ne térjek most ki. Az előttünk álló, de semmiesetre sem hosszúra nyújtott időben, majd összefüvünk, és amit elvégzünk, eredményt ha elérünk, úgyis elmondjuk, és beszámolunk arról. Nekem csak egyetlen igényem van minden szolgatársam és minden jó szándékú és egyházunk ügyeit előbbre vinni akaró Atyánkfiá felé: A szeretet jegyében összefogva építeni, szolgálni közös dolgainkat. Számomra megnyugtató volt, hogy lelkésztársaim — egy kivételtől eltekintve — örömmel tettek ígéretet kérésemre. Rendíthetetlenül hiszem, hogy így: egymást megbecsülve, szeretve és segítve, — püspöki jelmondatom jegyében egyházunk jó szándékú építését szolgálhatjuk az elkövetkezendő időkben, egy közös és kollektív munka vállalásában és végzésében.

Németh László írja egyik tanulmányában Móricz Zsigmondról: „Ő az, aki az örök emberit a jelentős dolgok méltóságába öltözteti . . . és így válik benne a nagynak tűnő múlt egy nagyobbyszerű jelenné.” Ahogy az irodalom világában e két hatalmas szellem a maga törekvéseiben nagyszerű és csodálatos lehetőséget nyújt, úgy az kell legyen, a mi életünknek hitvilágában ez a cél és ez a feladat. És csak közös feladat — együtt az elmondottakért. De túl ezen, nekem külön is marad valami. Az, amit székelypunk nagy írója, Tamási Áron így fejez ki a szülőfalujába hazalátogatásának leírásában:

— Mint szárny, úgy lebegett a lelkem, mikor fent álltam a hegytetőn. Majd amikor megfordultam, és szemem hosszan végigsimította a völgyben a falut, abban a pillanatban nagy zendüléssel megszólalt a déli harang. Ahogy gyermekkoromban tanítottak, gondolkodás nélkül leveleztem a kalapomat, s kérdés nélkül mondom:

— Megadom magam.

De úgy érzem, másképpen nem is cselekedhetnék, mert erről a tetőről már csak a megalázkodáson keresztül vihet fölfele az út, afelé az egyetlen, soha be nem falazható ajtó felé, amelyen keresztül az egymás szívébe, s onnét az örök együvé tartozásba tudunk belépni.

Számomra, mint egyházunk újonnan választott püspöke számára, ez nem kevés, sőt csodálatosan nagy, és mélysegesen sok, mert úgy érzem, hogy Isten a maga különös kegyelmével adott számomra olyan szent lehetőséget, melyet meghálálni nem egy, de minden élet kevés.

1989. jan. 22-én az unitárius istentiszteletet a Petőfi Rádió közvetíti. A szolgálatot Huszti János püspök végzi. Az első negyedéven még febr. 26-án közvetíti a Petőfi Rádió az unitárius istentiszteletet.

Boldog karácsonyt és Istentől áldott új esztendőt kívánunk lapunk olvasóinak

MERRY CHRISTMAS AND HAPPY NEW YEAR

Zsinati beszámoló

Egyházi Főtanácsunk 1988. okt. 15—16. napjain Zsinati ülést tartott. A Zsinat — mint ismeretes — ez évi tartásának az áll a háttérében, hogy dr. Ferencz József püspökünk, 17 évi főpásztori szolgálat után, 80. évét betöltve nyugalomba kívánt vonulni. Ezért került sor püspökválasztó zsinatra, s az egyházi Képviselő Tanács szept. 10-i ülése javaslata alapján teljes tisztújításra.

Az első ülésszak okt. 15-én, du. fél ötkor kezdődött Orbókné Szent-Iványi Ilona megbízott közügyigazgató imájával. Az ülést az elnöklő főgondnok, Bartók Béla nyitotta meg és vezette. Köszöntötte a Zsinaton megjelent Egyházügyi Hivatali képviselőket: Bai László főosztályvezető és dr. Nagy Ferenc osztályvezető urakat.

Dr. Ferencz József püspök hosszú kiköszönő beszédében visszatekintett az elmúlt 17 évre, az elért eredményekre, a renovált templomokra, a jelentősen fejlődött nemzetközi kapcsolatokra, az utánpótlásképzésre.

A beszámoló után Bai László főosztályvezető úr személyesen olvasta fel és adta át a külföldön tartzkodó Miklós Imre államtitkár megleghangú, elismerő levelét.

A vasárnapi, okt. 16-i ülésszak lényegében a szavazásból állt. A főtanácsi tagok demokratikus jogaikat is gyakorolhatták, hisz több tisztség esetében is két jelöltből választhattak, ami kicsiny egyházunkat nézve, nagy eredmény.

Az istentiszteleti szolgálatot Bajor János ny. püspökhelyettes látta el, nagy teológiai és emberi felkészültségről adva tanúbizonyságot.

Az istentisztelet után dr. Vernes Gyula a szavazatszedő bizottság elnöke ismertette a szavazatok eredményeit:

71 érvényes szavazat érkezett, ebből Bartók Bélát egyhangúlag visszaválasztották főgondnoknak, Huszti János 60 pozitív és 11 ellenszavazattal lett egyházunk új püspöke.

Püspökhelyettes: Bencze Márton, főgondnok-helyettes dr. Nyiredy Szabolcs, közügyigazgató: Orbókné Szent-Iványi Ilona, számvevő: Fülöp Júlia és Kiss István, Teológiai Intézeti igazgató: Szász János, Teológiai felügyelő gondnok: Mikó István, pénztáros: Balázs Károlyné, könyvtáros: dr. Kaplayné, dr. Schey Ilona, levéltáros: Szász János, jogtanácsosok: dr. Szent-Iványi Csaba, és dr. Jakab Jenő.

Az új püspököt közvetlen az istentisztelet után iktatták be és szentelte fel a lelkészi kar kézzel, egy-egy bibliai Igével.

Huszti Jánost eskütétele után, a lelkészi karból és a világiak közül is többen üdvözölték, köszöntötték, először is Bai László az Állami Egyházügyi Hivatal főosztályvezetője.

A köszöntéseket az újonnan megválasztott püspök beköszönő beszéde követte, melyen szépen vallott Istenről, Jézusról és az emberről, s ennek a három tényezőnek a kapcsolatát hangsúlyozta, bibliai, vallási alapokra helyezve mondandóját.

A püspökválasztó ünnepi zsinati ülést a megválasztott közügyigazgató imája és népünk imádsága, a Himnusz zárta.

A budapesti egyházközösség asszonyai az ülés után finom székely ebédet készítettek. Az ebédnél, a „Brassai-serleg”-gel, Bartók Béla főgondnok mondott pohárköszöntőt, üdvözölve az új püspököt, a zsinati tagokat, s a vendégeket.

Az erdélyi menekültek javára Borsos Miklós szobrászművész és Bartók Béla főgondnokunk közös megegyezéssel 100 000 forintot adományoztak. Ugyanennyi jutott a református egyház menekültalapjának is.

Köszönjük az erdélyiek nevében.

Unitárius vallásoktatást tartunk minden hó második és negyedik vasárnapján de. 11 órakor a Nagy Ignác u. I. e. teremben: Így a kisebb gyermekeket elkísérő szülők az ugyanazon időben kezdődő istentiszteleten vehetnek részt. A gyermektanítás vezetője: Orbókné Szent-Iványi Ilona lelkész.

Dr. Ferencz József úrnak,
a Magyarországi Unitárius Egyház püspöke

Budapest

Sajnálattal tudatom Önnel, hogy a Magyarországi Unitárius Egyház f. évi október 15–16. között megtartásra kerülő Zsinatára szóló megtisztelő meghívásnak — hivatalos külföldi tartózkodásom váratlan elhúzódása miatt — eredeti szándékom ellenére nem tudok eleget tenni.

Ezúton is szeretném kifejezésre juttatni munkatársaim és a magam nevében köszönetemet és elismerésemet Püspök Úr több évtizedes, kiemelkedő egyházvezetői tevékenységéért, melynek során értékes gondolataival, felelősségteljes állásfoglalásaival és kezdeményezéseivel jó hazafiként, egyaránt szolgálta egyháza javát és társadalmunk boldogulását.

Püspök Úr nagyívű életművével elévülhetetlen érdemeket szerzett államunk és a Magyarországi Unitárius Egyház kiegyensúlyozott, az érdekek elismerésén és kölcsönös tiszteletben tartásán alapuló, minden tekintetben rendezett kapcsolatának kialakításában. Megítélésünk szerint ez társadalmi életünk azon értékei közé tartozik, mely példamutató a ma embere számára, és történelmi távlatokat nyit a különböző világnézetet valló emberek közeledése, jobb megértése, gyakorlati együttműködése terén. Nyugalomba vonulása alkalmából mindezért fogadja Püspök Úr személyes nagyrabecsülésem és őszinte jókívánságaim kifejezését.

A Zsinati ülés felelősségteljes tevékenységéhez sok sikert, a hivatalukban megerősítésre és az újonnan megválasztásra kerülő tisztségviselőknek eredményekben gazdag életet kívánok.

Kérem Püspök Urat, tolmácsolja a Magyarországi Unitárius Egyház Zsinatának alkotó tagjain keresztül valamennyi hívőknek szívélyes köszöntésemet.

Budapest, 1988. október 14.

Tisztelettel:
Miklós Imre

Az Állami Egyházügyi Hivatal képviselőjének köszöntése

Tisztelt Zsinat!

Tisztelettel köszöntöm a Zsinat alkotó tagjait, résztvevőit, a Magyarországi Unitárius Egyház vezetőit.

Őszinte nagyrabecsüléssel köszöntöm a megválasztott tisztségviselőket. Huszti János püspök urat, abból az alkalomból, hogy ünnepélyesen beiktatták püspöki tisztségbe, és Bartók Béla urat abból az alkalomból, hogy ismét főgondnökká választották.

A mai nap elsősorban a Magyarországi Unitárius Egyház életében jelentős esemény, de annak tartjuk mi is, mert alkalmat ad a visszatekintésre, az egyház mai helyzetének értékelésére, a további feladatok kijelölésére.

A jövő feladatainak meghatározása, megoldása, az egység megőrzése és erősítése mellett, a megújulás és az állandó újítani tudás követelménye, meggyőződésem szerint — akár csak egész társadalmunkban — az Önök egyházában sem nélkülözheti a múlt tanulságait.

A Magyarországi Unitárius Egyház olyan múlt örököse és méltó folytatója, amelyre az egyház hívei jogos büszkeséggel, az egész nemzet pedig őszinte elismeréssel tekinthet.

Vezetőik közül többen az unitárius örökséget hordozva vettek részt a népünk felemelkedéséért folyó küzdelemben.

Egyházuk kiemelkedő, történelemformáló személyiségei között tartjuk számon a most nyugalomba vonuló Ferencz József püspök urat, akinek több évtizedes egyházi szolgálata és több cikluson át tartó püspöki munkássága elválaszthatatlan az Unitárius Egyház legújabbkori történelmétől, Hazánk és társadalmunk fejlődésétől.

Ferencz József püspök úr elévülhetetlen érdemeket szerzett abban, hogy az állam és egyház viszonya hosszú ideje konfliktusoktól mentes, és a kölcsönös bizalom alapján fejlődik.

Méltán szerzett megbecsülést sokrétű közéleti tevékenységével is.

A legnagyobb elismeréssel szólhatunk a nemzetközi egyházi fórumokon kifejtett erőfeszítéseiről, ahol mindig arra törekedett, hogy megértesse: Hazánk és az Unitárius Egyház őszinte híve a párbeszédnek, a békének, a jóakarátú emberek világméretű együttműködésének, az emberi jogok maradéktalan érvényesítésének, itthon és más országokban egyaránt.

Ezért a sokrétű munkáért mondok köszönetet püspök úrnak Hivatalunk vezetői nevében. Magam pedig azért a barátságért, amellyel püspök úr együttműködésünk során megtisztelt.

Valamennyien tudjuk, hogy társadalmunk megújulása ma és a jövőben új feladatok elé állítja az ország minden intézményét, köztük az egyházakat is.

A püspöki beszámolóban is, és ma is szó esett az Unitárius Egyház jövőbeni feladatairól.

Bizom abban, hogy Egyházuk — méltón legjobb hagyományaihoz — képes lesz arra, hogy hazánk felemelkedésének részese legyen, és így a jövőben is társadalmunk megbecsült intézménye maradjon.

Tudom, hogy vannak néhányan, itthon és külföldön, akik azt szeretnék, ha az egyházakat letéríthetnék az eddig járt útról.

De tudom azt is, hogy a lelkészek és a hívek döntő többsége vallja, hogy az egyház egységének megtartásával, az eredmények és értékek megőrzésével lehetséges csak a továbbfejlődés.

A megújulás, az új kérdésekre való válaszadás csak megfontoltan történhet.

Ezt a megfontoltságot tükrözi, hogy a Zsinat a megüresedett püspöki székre olyan jelöltet állított, majd püspökké választott, aki püspökhelyettesként aktívan vett részt az elmúlt évek építő munkájában. Huszti János püspök úr hosszú éveken át segítő-társa volt Ferencz József püspök úrnak itthon és a nemzetközi szolgálatban.

Bizunk abban, hogy új funkciójában eredményesen munkálkodik azon a célkitűzésen, ami az egyház útját jelöli szocialista társadalmunkban.

Kedves Huszti Püspök Úr!

Szívből gratulálok Önnek megválasztásához. Munkájához sok erőt, sikereket és szép eredményeket kívánok.

Megbecsüléssel kell szólunk Bartók Béla főgondnok úrhoz, aki szintén több cikluson keresztül az Unitárius Egyház főgondnoka, közéletünk megbecsült személyisége.

Főgondnökká történt újraválasztása tevékenységének megbecsülését, elismerését fejezi ki.

Főgondnok úrnak ehhez gratulálok, bízva abban, hogy tapasztalataival, közreműködésével még sokáig segíti az egyház tevékenységét.

Tisztelt Zsinat!

Mindnyájan tudjuk, hogy társadalmunk ma nagy kihívással néz szembe. A kérdés az, hogy képesek leszünk-e nehézségeink leküzdésére, társadalmunk megújítására, az előre haladásra, vagy helyben járunk.

Mindnyájan érezzük, hogy ma keményebben kell küzdeni eredményeink megőrzéséért, gazdagításáért.

Közös feladatunk, hogy erőinket összefogva, tudásunkat latba vetve, mindent megtegyünk a társadalmi, gazdasági program megvalósításáért.

Ebben számítunk az Unitárius Egyház közreműködésére.

Bizonyosak vagyunk abban, hogy egyházuk új és megerősített tisztségviselői, a társadalmi haladás, a békéért érzett felelősség olyan képviselői lesznek, akik segítik az állam és egyház jó viszonyának elmélyítését.

Szeretném biztosítani Önöket kormányunk, az Állami Egyházügyi Hivatal, munkatársaim és a magam őszinte bizalmáról, támogató, segítő szándékáról.

E gondolatok jegyében kívánok Ferencz József püspök úrnak további jó egészséget és boldog nyugdíjas éveket, magam is kérve további közreműködését.

Husztai János püspök úrnak, Bartók Béla főgondnok úrnak, munkatársaiknak, az egyház valamennyi tisztségviselőjének és tagjának sok sikert és eredményes munkát!

Bai László
főosztályvezető

(Ugyanakkor) szeretettel és jó reménységgel fordul tekintetünk a püspöki tisztségbe megválasztandó Husztai János atyánkfia tiszteletreméltó személye felé. Ismerve eddigi eredményes egyházi szolgálatát, hisszük, hogy a több mint négyszáz éves unitárius egyház legszentebb hagyományainak szilárd alapzatán állva, az evangélium szellemében öntudatos lélekkel munkálkodva, továbbra is eredményesen fogja szolgálni egy Istenünk dicsőségét és egyháza jövőjét. Érezze minden nemes, egyházépítő elgondolásában és cselekedetében gondviselő Atyánk simogató, jóváhagyó áldását és a gyülekezetek tagjainak, a hívek szeretetközösségének buzgó támogatását.

A Zsinat munkálataira Isten áldását kérve, annak vezetőit és minden tagját hittestvéri szeretettel köszöntjük.

Dr. Kovács Lajos
püspök

Dr. Erdő János
egyházi főjegyző

LEVÉL KOLOZSVÁRRÓL

Főtisztelendő Zsinati Főtanács!

Megköszönve a magyarországi testvéregyház ez évi október 15–16. napjaira összehívott Zsinati Főtanácsra küldött meghívását, sajnálattal közöljük, hogy azon nem vehetünk részt.

Ezért, ha előszóval nem is adhatjuk át testvéregyházi köszöntésünket, szeretnénk e levél útján kifejezésre juttatni őszinte jókívánatainkat. (Üdvözlétünk egyfelől a nyugdíjba vonuló Dr. Ferencz József püspök atyánkfia, másfelől a megválasztandó új püspök, Husztai János püspökhelyettes atyánkfia felé irányul.)

Őszinte sajnálattal vesszük tudomásul Dr. Ferencz József püspök atyánkfia elhatározását, hogy 80-dik életévét betöltve, a tényleges szolgálattól megválnak. Ez a sajnálat nem csupán formáságból, hanem őszinte nagyrabecsülésből és hittestvéri szeretetből fakad.

Pál apostol a filippibeli gyülekezetnek, a szívéhez nagyon közel álló öskeresztény közösségnek római fogságából, ahonnan többé nem szabadult, többek között ezt írja: „Hálát adok az én Istenemnek minden tirólatok való emlékezésemben, mivelhogy részt vettetek az evangélium ügyében az első naptól fogva mindezideig.” E bibliai vers egyes számát többes szám első személyre változtatva, ezt mondjuk: hálát adunk Istenünknek, gondviselő Atyáknak, hogy Főtisztelendőséged, akár egyházi, akár egy ideig világi pályán dolgozva és a legutóbbi 17 esztendő alatt a püspöki méltóságot betöltve, Istenben bizó, az egyház és a nép előmenetelét, az egymás iránti testvéri kapcsolatot szívvel-lélekkel szolgáló tevékenységével, a szeretet és békesség eszméinek megvalósulásáért fáradhatatlanul küzdve, eszmélése első idejétől fogva mind a mai napig a szó legnemesebb értelmében részt vett az evangélium ügyében. Ez pedig hitünk szerint a legnagyobb ajándék, amiben egy hívő ember részesülhet.

Ezt a hűséges, eredményes szolgálatot Isten iránti hálaadással méltányolva, kérjük az áldások örök adóját, hogy megszentelő, szüntelenül újjáteremtő gazdag áldásával kísérje Főtisztelendőséged ezutáni életét és tevékenységét is, hogy az lehessen továbbra is egyháza és népe előmenetelére, lelki és szellemi gazdálkodására.

NÉGYSZÁZ ÉVE ZAJLOTT

Pécsi disputa

Pécsett megemlékeztek arról, hogy 400 éve zajlott le a híres hitvita, amelyet az irodalomtörténet „*pécsi disputa*” néven tart számon. A Mindenszentek templomában 1588. augusztus 27. és 31. között vitázott egymással *Válaszuti György* pécsi unitárius lelkész és *Skaricza Máté* ráckevei református pap. A hittételekről *öt napon át* folytatott szenvedélyes vita, amelynek a város keresztény lakossága is tanúja lehetett, eredménytelenül zárult le, egyik prédikátor *sem engedett* a meggyőződéséből, egyik *sem volt hajlandó* elismerni a legyőzetését.

A XVI. és a XVII. században — mint ismeretes — *gyakorta keltek vitára* egymással a különböző felekezetek harcos képviselői. Ezek a kemény hitviták olykor *véres tragédiába torkolltak*. A Péctől nem messze fekvő Nagyharsányban 1575 telén lezajlott hitvita vesztését, az unitárius *Alvinczy Györgyöt* például kivégezték a diadalittas reformátusok. A Pécsett lezajlott disputa résztvevői *barátságosan váltak el* egymástól, sőt *Válaszuti György* még ebédre is meghívta tudós ellenfelét. A pécsi lelkész később *irodalmi formában* megörökítette a vita lefolyását.

A nevezetes eseménynek helyet adó Mindenszentek temploma *ma is ott áll* a Tettyére vezető út mentén. Pécs második legrégebbi temploma a székesegyház után, építését a XII. századra teszik a szakemberek. A török hódoltság idején *fontos szerepet játszott* a városban élő magyarok számára. Ez volt ugyanis a várfalon kívül fekvő egyetlen templom, ezért a törökök *meghagyták a keresztényeknek*, s a hagyomány szerint a különböző felekezetek *felváltva használták*. Sőt: akadt olyan időszak, amikor az épület *deszkafallal elválasztott* három hajójában egyidejűleg tartott istentiszteletet három felekezet. (MTI)

Egyházi könyvtárunkban Kaplayné dr. Schey Ilona könyvtáros az eddigi csütörtöki alkalmak helyett mindig *pén-t-e-k-i* napon de. 10–13 közti időben tart ügyeletet és fogadja az érdeklődőket. Tanácsos előre telefonon érdeklődni 113-094 vagy 312-858 telefonszámokon.

Kedves Hallgatóim, Kedves Atyámfiai!

Mai beszédem alapja megtalálható János Jelenésekről való könyve 2. részének 10. versében: „Légy hű mindhalálig és néked adom az életnek koronáját.”

Kedves Hallgatóim! Múlt év decemberében a pestlőrinci Havanna telepen, egy korábban névtelen teret Szervét Mihályról neveztek el és az Unitárius templom falára ünnepi külsőségek között emléktábla került. Azóta a Barta Lajos utca 30. szám alatti Templom címe: Szervét Mihály tér 1-es szám lett. A járókelők az emléktábláról megtudhatják, hogy spanyol orvos és teológus volt, unitárius tanokat hirdetett és emiatt mártír halált halt.

Az utóbbi időben nálunk Sütő András — a Marosvásárhelyen élő író — kitűnő drámája a „Csillag a máglyán” irányította Szervét Mihályra a figyelmet. A nagyszerű színdarabról film is készült.

Az emléktábla jellegéből adódik, hogy szűkszavú. Lásuk ezúttal némileg részletesebben ki is volt Szervét Mihály és miért ítélték 1553-ban Genfben 42 éves korában máglya halálra.

A jogász édesapja jogásznak szánja, és már 14 évesen a spanyolországi Zaragosaban, miként egyik kortársa írja: latint, görögöt, hébert tanul a filozófia és matematika mellett, de kiváló ismeretei voltak a skolasztikus teológiában is. Tanulmányait a franciaországi toulous-i egyetemen folytatja — és itt került először kezébe a teljes Biblia.

A Bibliát tanulmányozva abbahagyja a jogot és most kezdi megérteni, hogy hazájában az egyház miért nem boldogult a mórok és zsidók megkeresztelésével. A mohamedán és zsidó egyisten-hívők nem értették meg a trinitást, a szentháromságról szóló tanításokat.

Alig húszéves mikor első teológiai munkáját kiadja a „DE TRINITATIS ERRORIBUS” címen. Mindenben Isten szelleme lakozik mondja. Mindennek isteni természete van, s hogy mi is olyan fiai legyünk az Atyának, mint Jézus Krisztus, az ő szellemével kell eltöltenünk magunkat. Jézus Krisztus senkit nem kényszerít maga mellé, — „Fegyverek zaja nélkül hódítja meg az emberi szellemet” írja.

A názáreti emberben testesült meg az ember akarata szerinti isteni-ember a történelemben először — s ez annak a jele, hogy most már minden ember járhatja az isteniesülés útját — tanítja.

Párizsba, majd Lyonba kerül Szervét és itt kiadja Ptolemeus Geografiáját. Ezen a kiadáson sok pénzt keres, újra Párizsba utazik és az orvosi egyetemre iratkozik, ahol orvosi diplomát szerez. Egyidőben előad a párizsi egyetemen, de összeütközésbe kerül az egyetemi hatóságokkal s vidékre menekül. Egy katolikus érsek fogadja udvarába, ahol orvosként hosszú évekig él jó anyagi körülmények között. Itt sajtó alá rendezi a Bibliát és azt magyarázatokkal látja el. Így őt tekinthetjük a mai szóhasználat szerint az őszötvetség első bibliakritikusának. A bibliakritikában mintegy kétszázötven évvel előzte meg korát. Az egyház ezt a Biblia-kiadást indexre tette Szervét kritikai megjegyzései miatt. Talán ez a Bibliával való foglalkozása ébresztette fel benne újra az érdeklődést a teológia iránt. Nyugodt élete bőven hagyott rá időt, hogy a részletekbe is belemélyedjen.

Álmodozó ember letére még mindig azt remélte, hogy a

világ elfogadja az ő Szentírásán és ésszerűsége alapuló kereszténységét. Sem személyes agitációi, sem kiterjedt levelezése nem vezetett eredményre, ezért könyvet ír, hogy a nagyközönséget győzze meg igazáról. Könyvét a „Christianismi Restitutio” ezer példányban adta ki komoly anyagi áldozat árán, mert bázeli nyomdász barátja nem meri kinyomtatni. Végül is a könyvet Franciaországban nyomtatják ki, sem a hely, sem a nyomdász és a szerző neve nem szerepel a könyvön, csak nevének kezdő betűit írja a könyv végére.

Hangja korábbi munkáinál élesebb s bár valahol a középuton próbál maradni a katolicizmus és protestantizmus között — úgy tűnik — a reformátorokat támadja hevesebben. Ő egyébként haláláig katolikus maradt. A dogmát minden rendelkezésre álló eszközzel ostromolja.

Először Franciaországban indítanak eljárást ellene, börtönbe vetik, onnan megszökik, de a vizsgálatot tovább folytatják, eretnekség, s más hasonló bűnök alapján távollétében könyveivel együtt megégettetésre ítélik. A tárgyalást addig polgári bíróság vezette, de ezután az egyházi bíróság is letárgyalta a bűnpert. Bűnösnek mondták ki és szintén máglya halálra ítélték.

Elmenekült Franciaországból, Nápolyban akart letelepedni, de útközben Genfben felismerték, elfogták s a városi bíróság hosszas tárgyalás után bűnösnek mondta ki s ugyancsak könyveivel együtt máglyahalálra ítélte.

Az ítéletet a 42 éves Szervét Mihályon végrehajtották. Jellemző Szervét lelkivilágára, mikor halálos ítéletét kihirdették, kérte, hogy inkább fejezzék le, nehogy a máglyán elgyengüljön és visszavonja tanításait. Halljuk alapigénket! Légy hű mindhalálig!

A történelem fintora, hogy Franciaországban polgári bíróság után az egyház is halálra ítélte, de ezt az ítéletet már két hónappal Szervét halála után hozták meg.

Testvéreim! Kedves hallgatóim! A sok halálos ítéletet és máglyahalál hallatán tekintetbe kell vennünk, azt a kort és az akkori európai körülményeket. Elmondhatjuk az antik költő Martialisszal: „ez volt a kor”.

Az eretnekeket még sokáig halálra ítélték szörvénys esetekben, de Szervét halála után állandóan nőtt a bánásmód ellen a tiltakozás és ellenérzés.

A „Christianismi Restitutio” — ezer példányban jelent meg, de ma csak három példányt ismerünk belőle. Egyik példánya Erdélybe került s egyik unitárius püspök ajándékként került tovább Bécsbe. Egy másik az edinburghi egyetemi könyvtárban van. Ez Genfből került Skóciába. Ez járt is a kezemben: A harmadik példánya Párizsban található.

Genfben halála 350. évfordulóján emléktáblát állítottak az engesztelés jeléül és sok olyan városban van szobra Szervétnek, ahol a maga korában még letelepedni sem hagyták volna. Párizsban, Vienne-ben Annemasse-ban és Madridban. Múlt év decembere óta, mint hallottuk, Budapesten is teret neveztek el róla.

Szólnunk kell még az Erdélybe került könyvről röviden. Az unitárius történetírás föltételezi, hogy ez a könyv az első unitárius püspököt Dávid Ferencet is befolyásolta. Tény, hogy Szervét halála után mindössze tizenöt évvel, 1568-ban Dávid Ferenc kezdeményezésére a tordai országgyűlésen — a világon először — kimondták a vallás-

szabadság törvényét. Idézzük: „A prédikátorok az evangéliumot prédikálják. Ki ki az ő értelme szerint és a község ha venni akarja, jó, ha nem, pedig senki kényszerítéssel ne kényszerítse.”

„Senki szuperintendensek közül, se egyebek a prédikátorokat meg ne bántassa, ne szidalmaztassék senki a vallásért senkitől, ... senkit fogsággal vagy helyéből való elmozdítással ne fenyegetsenek a tanításért, mert a hit Istennek ajándéka.” Eddig az idézet.

Szervét agitált, vitatkozott, sokat levelezett — végül megírta fő művét, de tanításait mindenhol elutasították — s akkor valahol Tordán, Kolozsváron, Gyulafehérváron Dávid Ferenc tanításai nyomán egyház alakul és elfogadja azokat az igazságokat, melyeket Szervét hirdetett nyugaton. Szervét az akkori Európa egyik legműveltebb tudósa volt. Bármire nyúlt, bármit írt vagy magyarázott, korát hosszú évszázadokkal előzte meg. Dávid Ferencről ugyanez mondható el. Lehet, hogy Szervétől függetlenül is kialakul Erdélyben az az egyház, amit ma unitáriusnak mondunk. Ez ma is nyitott kérdés.

Tudjuk, kezdetben Dávid Ferenc is nehezen jut el az antitrinitarizmusból az unitarizmusig. Azt tanítja, hogy az ember Istennek gyermeke, de nem születésénél fogva: az ember Isten gyermekévé a szentlélek segítségével útján lesz.

„Az Istennek lelke teszi, az embereket Isten fiaivá, s Isten és Krisztus Jézusnak társaságára.” Tehát az ember Isten gyermeke a szentlélek által, Isten kegyelméből.

Se Szervét, se Dávid Ferenc nem akart új vallást alapítani. Mindketten a tiszta jézusi kereszténységet akarták legjobb tudásuk szerint helyreállítani. Az unitárius vallás ma több, mint amennyit Dávid Ferenc alakított ki belőle a reformáció országútjain. Ő aránylag korán befejezte munkáját, de megnyitotta a fejlődésnek szinte beláthatatlan útját. Megnyitotta a további lehetőséget nemcsak a teológiai magyarázat számára, hanem az evangélium társadalmi és kulturális vonatkozásainak érvényre juttatásához is. Az a felfogás, amelyet Dávid Ferenc helyezett a kereszténység középpontjába, nagyon sokoldalú és magas energiájú fényforrásnak bizonyult. A kereszténység a lélek legmagasabb értékeinek összessége. Jézus tanításai nyomán tudjuk, hogy Isten a mindent egyenlően fenntartó és megbocsátó Atya. Az istenfiúság nem kész adottság, hanem a lélek örökös Isten felé törekvésének az eredménye: értékfogalom.

A Szentlélek Istennek ereje, amely azokban munkál, kiket Isten fiaiként választ. Az ember a szentlélek segítségével cselekszi a jót és jut közelebb Istenhez. Az embernek arra kell törekednie, hogy részese lehessen s megértse magában Isten lelkének munkáját. Isten országa lelki ország. Szellemi természetű s a lélek értékeinek megvalósulását jelenti.

Summázva: Dávid Ferenc helyre akarta állítani Jézus lelki, azaz értékkereszténységét, amely a lélek Isten felé való örökös törekvésére építi Isten országát. A feladat teljes megoldása nem adatott meg neki, hanem későbbi koroknak jutott osztályrészül s lehetővé tette a szabad fejlődést azon az úton, amelyen megalapítója elindította.

Szervét Genfben a máglyán, Dávid Ferenc a dévai vár börtönében halt meg.

Mindketten inkább a halált választották, mint sem visszavonják tanításaikat, elárulják az általuk megismert igazságot. A halál órájában is fülükbe csengett az örökkévalóság nagyszerű himnusza: „Légy hű mindhalálig és néked adom az életnek koronáját” Amen.

Dr. Jakab Jenő

A kút

Cornelia Kenke — Dűren, NSZK, lelkesítő prédikációja:
János 4,5—14 igéről. 1988. aug. 28.

Olyan ez, mint egy művészien felépített jó szindarabnak a színpadképe. Középen egy kút, fák és bokrok nélkül, majd a láthatárba vesző magányos városszéli táj. A képet a déli nap verőfénye vonja be, borítja el a meleg, vibráló feszültségével. Hamarosan megtudjuk, hogy minden a kútra összpontosul.

Szavak és tagletek nélkül, fáradt vándor lép a képbe. Csak a férfi, a kút és a nappal izzó melege van jelen. Szomjas a férfi, nincs merítőedény. Azután jön egy asszony vizet meríteni, és kezében ott a merítőkanál. A kép életté válik egy férfi és egy asszony jelenlétében. A férfi szomjas, de a merítőkanál az asszony kezében van.

Izzik a légkör, és ami történik, az nem zajolhat le békésen, hanem az csak összeütközés lehet két ember között, mert nem akármilyen a férfi, és nem akármilyen az asszony. A férfi zsidó, az asszony samaritánus.

Két, egymástól elöltételek, félelmek és megvetés által különválasztott nép tagjai. Két külön világ, mely érződik az első kiejtett szóból. Majd elhangzik az első mondat: „Adj innom!” Ezzel a mondattal felborul az egész művészien felépített jelenet, mert a mondat nem illik ide. Hamisan hangzik. Egy hívő zsidó sohasem fogja egy samaritánus asszonytól kérni, hogy: „Adj innom!” Ezt tiltják a törvények. Az asszony azonnal észreveszi, hogy a kérés hamis, és megadja a kijavításhoz szükséges végszót. De a férfi kiesik a szerepéből, és újra a feje tetejére állít mindent. „Nem nekem kellene tőled kérnem, hanem neked kellene éntőlem vizet kérned.” Hát mit jelentsen ez? Az asszony kérjen a férfitől vizet? Hogyan juthatna erre a téves gondolatra, hiszen az ő kezében van a merítőkanál. Miért kérne éppen ő egy zsidótól vizet? Olyantól, aki megveti őt, és akinek még merítőkanála sincs. „Ha ismernéd Isten ajándékát, és azt, aki kéri tőled: »adj innom«, akkor inkább te kérnéd őt, és akkor ő élő vizet adna neked.”

Ennek felismeréséhez túl sokat várnánk az asszonytól! Ő itt áll a kútnál, kezében a merítőkanállal, és mégis ő kérje az idegentől az élő vizet. Nem, ez túl sok, amit tőle elvárnak, és nemcsak ettől az asszonytól. Ez egyszerűen nem fordul elő. Vagy hol fordul elő, hogy élő vizet kérjünk, amikor minden a kezünkben van ahhoz, hogy napi szomjúságunkat csillapítsuk? Hol fordul elő, hogy az igazi életet keressük, amikor mindenünk megvan ahhoz, hogy napi életünket ilyen kényelmessé tegyük? A merítőkanállal a kézben, ilyen nagy merítőkanállal a kézben minden kérdés elnémul. Enni, inni, és megelégedettnek lenni, — mi kell még? Az ilyen különleges ajánlatok csak zavarnak. Igen, ha még gondolkozunk is rajta, akkor borzasztó a zavarás, mert hogyan is történjen a merítőkanál nélküli vízmerítés, és még hozzá élő vizet? Hogyan is lehetséges a militaristák között békére készen lenni? Hogyan is lehetséges született önzők között az igazságot helyreállítani? Hogyan lehetséges merítőkanál nélkül élő vizet meríteni? Ez káprázat, ez alaptalan vágyalom. Az ilyen nem realista vallásos eufória, egy ilyen örömteli ujjongás még veszélyes is lehet. A vallás nem kapcsolhatja ki, nem érvénytelenítheti az elménket, eszünket. Igen, ez helyes, hogy hitünk nem válhat értelmetlen vallássá. Ez tényleg veszélyes.

Azonban, figyelem! Vigyázni kell, nehogy a realizmusunk véletlenül halálos anyagelvűséggé váljon. A víz, az éppenhogy víz, és semmi más. Az élet, éppén élet, és semmi más. A születés és halál közötti időszak, és semmi más. Minden az, ami, és anyagihoz szokott szemünk nem is lát semmi mást. Minden sima felületű, bármilyen áttetszőség nélkül. A víz az víz. Tócsákban, tavakban és kutakban álló víz van. Ahogyan a zsidók beszéd közben az ilyen vízre mondták, élő víz. Azonban akár folyó, akár nem: a víz az víz. Ivóvíz, mosáshoz, öntözéshez, áramtermeléshez, erőművek hűtéséhez, papírgyártáshoz, a jóléti szemét és hulladék beöntéséhez, azt befogadó és arra való víz. A víz az víz, akár élő, akár nem. Az biztos, hogy aki ebből a vízből iszik, mindig újból megszomjazik. De: hát ilyen az élet.

A kútnál ülő férfi hangja halk: „Aki abból a vízből iszik, melyet

én adok, nem szomjazik meg soha többé. Az a víz, amelyet én adok, örök életre szökő vízforrás lesz benne."

A kútnál lévő férfi hangja halk, szinte alig hallik az olesó boldogságukat dicsérő vásári kikiáltók között. Az a boldogság, ahol a víz semmi más, mint víz, és az élet semmi más, mint élet, a születés és a halál közötti véletlen időtartam, és ahol csak az a fontos, hogy a merítőkánál minél nagyobb legyen. Az élő vízről szóló ige fáradt vándorként vonul át pusztá világunk évszázadain. Ki érdeklődik felőle, ki keresi?

Azonban az igazi élet iránti szomjúság fokozódni fog. Ennek a világnak a sivársága és lélektelensége, szellemtelensége egyre inkább sivárrá tesz bennünket, de egy napon szívünkben ajkunkra tör a kérdés: „Adj innunk az élő vízből.” Akkor válunk olyan erőssé, mint egy ki nem szikkadó kút, tisztává, frissé és fiatalá, mint a forrásvíz.

Kedves Testvéreim! Itt a víz nem egyszerűen víz. Remélem, hogy a kútnál lévő ember legyőz engem, hogy bennünket, gyógyíthatatlan anyagelvűeket le fog győzni. Úgy, ahogyan végül azt a szamaritanus asszonyt is legyőzte, hogy az végül beismerte, hogy az az ember valóban a világ üdvöztetője. A víz nem egyszerűen víz. Élő vizet ajánlanak nekünk, kérjünk belőle. Bármit teszünk, bármit mondunk, bármikor döntünk, kérjünk belőle. Akkor biztosak lehetünk, hogy olyan erőteljessé válunk, mint a ki nem szikkadó kút, világosakká, megvilágosodottakká, frissekké és fiatalosakká, mint a forrásvíz, és ezért életünk az örök életbe áramlik. Ámen.

KERESZTÉNY TOLERANCIA

Bárczay Gyula (1987) a budapesti református teológián szerzett lelkészi oklevelet 1957-ben Bázélbe került, Barth Károlynál doktorált 1965-ben. Írásai német és magyar nyelven főként külföldön jelentek meg.

A technikai fejlődés eredményeként a földgolyó napról napra kisebbre zsugorodik és ezzel szorosan együttjár, hogy a rohamosan növekvő lakosság emberi együttélése megnehezedik. A jelen túlélése és a jövő megélése csak úgy lehetséges, ha megtanulunk kevés helyen, sok sűrűlődség nélkül egymással élni, és — az érdekellentétek fölé emelkedve — közösen kialakítani sorsunkat.

Így kezdi tanulmányát Bárczay Gyula, a Bázél melletti Therwill Svájci Református Egyház esperese, és azt vizsgálja, vajon az önmagában is megosztott vallás képes-e egyáltalán ennek a feladatnak a vállalására, lényegénél fogva alkalmas-e erre. A válasz elvileg igenlő, hiszen a vallás nagy előnye minden más, az emberiség egyesítésére törekvő eszmei áramlatával szemben a Transzcendens Valósághoz, az Ember- és Természetfelettihez való kötődésében rejlik. A Transzcendens pedig eleve érdek- és ellentétfeletti, mentes mindazoktól a kötöttségektől, amelyek egyéneket és csoportokat egymástól elválasztanak és egymással szembeállítanak.

Ugyanakkor a kulturális fejlődés eredményeként ez a kötődés és a Transzcendens Valóság megközelítése számos megkülönböztető, más formáktól elkülöníthető tényező hatására kialakult formában valósult meg.

Az intenzív valahová tartozás pedig megkülönböztet, elkülönít, sőt elválaszt másoktól, ellentéteket teremt. A Transzcendenshez való kötődés az adott különbségektől és érdekellentétektől függetlenül egyesít; a Transzcendenshez való kapcsolatnak egyedi formájához való ragaszkodás azonban szétválaszt. A jelentkező ellentétet csak a tolerancia képes feloldani, vagyis a történelmileg kialakult vallásos közösségek ne csak tűrjék, hanem el is fogadják, hogy mások más úton keressék és éljék át egyazon Transzcendenshez való kötődésüket.

A vallás lényegénél fogva adott képessége az, hogy az emberiség egységét és testvériségét szolgálja, csak akkor bontakozhat ki, ha a Transzcendenshez való sajátos kötődése toleranciával párosul.

A tanulmány a továbbiakban a vallás és tolerancia összefüggését csak a kereszténységre korlátozva tárgyalja a következő felépítésben: a keresztény tolerancia hiánya, lehetősége és szükségessége.

Bevezetesként sajnálattal állapítja meg, hogy jóllehet a kereszténység két évezreddel ezelőtt maga is elszenvetde az intolerancia kegyetlenkedéseit a Római Birodalomban, a későbbiekben saját magára vált jellemzővé a tolerancia hiánya. Történelmi példákat idézve, a közép-amerikai Yukatan-félsziget maya kultúrájának megsemmisítését, Manz Felixnek 1527-es zürichi kivégzését, valamint a veszített fehérhegyi csata utáni morvaországi protestáns üldözéseket hozta fel kiragadott példaként. Ezzel szemben állnak a vallási türelmesség szükségességét hirdető bizonyítások, érvelések, igyekezetek.

Idézzünk fel ezekből egynehányat.

Tertullianus kifejti, hogy a szabad vallásgyakorlat megsértésével az állam maga is istentelenné válik, mert vétkezik az „általános szabály” ellen, megsértve az ember természetes jogát arra, hogy maga válassza meg tiszteletének és imádatának tárgyát.

Konstantinus és Licinus közösen kijelentik: „senkit sem szabad akadályozni abban, hogy keresztény, vagy más valláshoz csatlakozzék, olyanhoz, amelyet maga számára legmegfelelőbbnek tart... A keresztények számára lehetővé tettük vallásuk szabad és akadálytalan gyakorlását; ugyanúgy nyitva áll és szabad mindenki számára saját vallásának gyakorlása... korunk békéjéhez illik, hogy mindenkinek szabad lehetősége legyen azt imádni, amit akar” (milanói ediktum).

Bár az előbbi idézetek nagyon szépen megfogalmazták a keresztény tolerancia szükségességét és a kereszténységnek közel három évszázadra volt szüksége, hogy elérje a maga számára ennek megvalósulását, alig egy évszázad alatt megvalósította a teljes intoleranciát más vallásokkal szemben. Augustinus ezt így igazolja: „Az egyház szeretetből üldöz, az istentelnek kegyetlenkedésből.”

A középkorra ez a keresztény intolerancia az inkvizícióban teljeseedik ki teljes valóságában.

A reformáció hozhatott volna változást ebben a folyamatban, mivel egyrészt megszabadította önmagát az intoleranciát igazoló számos egyháztani és hittani tételtől, másrészt új felismerések egész sora mutatott a tolerancia irányába.

A régihez való kötődés azonban túl erős volt és a reformáció megállt félúton, a keresztény hit nem tudta megalapozni a toleranciát.

A reformáció előtt, Erazmusszal kezdődően azonban voltak olyanok, akik bár nagyobbreszt elfordultak a kereszténységtől, de szabadon, eklektikus módon viszonyulva a hitigazságokhoz kifejlesztették az eszmét és a racionalizmus, valamint a felvilágosodás gondolatvilágában megvalósították a tolerancia pozitív eszményét. Lessing életművével zárult le ez a fejlődési folyamat, és az 1776. július 4-i Amerikai Függetlenségi Nyilatkozat megerősíti a tolerancia politikai alapját is: az új állam az egyházat elválasztotta magától, és ezzel kiszorította a hatalom gyakorlásából.

Az előzőket összegezve a tanulmány megállapítja, hogy nem volt keresztény tolerancia, de lehetett volna. Múltba vetített bizonyítás helyett ezek után példákkal támasztja alá igazát, és most érkezünk el a számunkra legközelebb eső részéhez a tanulmányban.

A példák felsorolása Kyrosz perzsa király i. e. 6. századi birodalmának vallási toleranciájával kezdődik és a 16. század Erdélyében csúcsosodik ki.

Torda, 1557. Szervét Mihály alatt a máglya alig három évvel korábban lángolt fel, de itt a rendek már a katolikus és evangélikus vallás szabadságát így mondják ki: „ki ki kényszerítés nélkül azt a vallást vegye be, amelyet akarja; hite prédikátorainak tartásában, valamint a szentségekkel való élésben szabadsága legyen és egyik fél a másikkal való vetélkedésben ne merészeljen bosszúságtételre vagy erőszakra menni”. Torda, 1564. Ugyanezt kimondják a református vallásra is. Torda, 1568. Az országgyűlés korlátlanra tette mindenféle ígéhirdetés szabadságát: „A hit Isten ajándéka, az hallásból leszön, mely hallás Isten ígéje által vagyon.” A világszerte egyedülálló példa követésére két évszázad-

dig kellett várni, az Amerikai Függetlenségi Nyilatkozatig, amíg ilyen teljes vallásszabadsággal találkozunk.

Marosvásárhely, 1571. Az országgyűlés kimondja a négy bevett vallás szabadságát.

És nézzük meg ezeknek a határozatoknak gyakorlati megvalósítását a 17. században, amikor a vallásháborúkban a katolikus és protestáns keresztények tüzzel-vassal pusztították egymást. Bethlen Gábor Erdélyében üldözés és bántódás nélkül élt együtt a négy bevett vallás, a fejedelmi tanács fele református, másik fele katolikus, evangélikus és unitárius, Péchy Simon, a kancellár pedig szombatos.

Az európai történelem összefüggésében még ma is szinte hihetetlen a tolerancia ilyen mértékű megvalósítása. Nagyságát csak akkor érzékeljük igazán, ha körbenézünk a korabeli Európában, sőt a XX. század Európájában: A Római Katolikus Egyház először 1966-ban fogadta el a tolerancia elvét.

A tanulmány befejező része a keresztény tolerancia szükségességével foglalkozik, és alapaxiómaként rögzíti: Jézus és az Újszövetség központi gondolatai félremagyarázhatatlanul igazolják: a hit csak akkor nevezhető kereszténynek, ha toleranciával párosul.

De ez sem elég már megváltozott világunkban. A békés egymás mellett élést fel kell váltania a testvériség tudatának, az egyházak közötti toleranciát ki kell terjeszteni minden vallásra; Jézus, Buddha, Lao-Tse, Mohamed és a többi nagy „Tanító” alap gondolatának egyenjogúsága alapján az egyetemes emberiség testvérisége a kivezető út a jelenlegi válságból.

Mit fűzhetünk mi hozzá az előzőekhez? A tolerancia igényét mindennapi életünkben, a családon belüli két ember kapcsolatától kezdődően a munkahely, az embertársak, a más nézetet vallók, a más nemzethez, a nemzetiségekhez tartozókig, hiszen ennek hiányában egymás torkának esve elpusztítjuk visszavonhatatlanul önmagunkkal együtt az egész emberiséget. Ma még az egész emberiség testvériségének gyakorlati megvalósulása igen távoli jövőnek látszik, de a tolerancia gondolatának elfogadása és alkalmazása mindennapi életünkben átsegíthet ezeken a válságokban oly gazdag korszakon. Egy példázattal befejezve: bolygónk magányos úrhajóként kering a csillagok útján. Életben csak úgy lehet maradni, ha egy összehangolt legénység tagjai egymást kiegészítve és közös akarattal végzik a szükséges teendőket.

Mikó István

Fél évszázada történt Kocsordon

Nem Isten-válság volt . . .

Ady Endre a milotai Isten-válság című tanulmányában foglaltak sokban hasonlítanak az 1937–38-as kocsordi vallási megmozduláshoz. Mert miről is van szó? „A rossz Istennek rossz papja van”, — gondolkozott a nyersnyakas szatmári kálvinista, s ment új Istent, vallást „keresni” Milótán.

Szatmár szélén, az Ecsedi-láp menti református községben, Kocsordon azonban a népnek nem az Istennel gyűlt meg a baja, hanem földesurával.

A megüresedett papi állást a presbiterek a szokásos módon kívánták betölteni. Meghallgatták a jelöltek prédikációit, s aztán voksoltak a legjobb mellett. Ám ekkor a földesúr, gróf Tisza Lajos közbeszólt, mivel nem az ő jelöltjét választották meg a kocsordiak. Fenyegetőzött, zsarolt (a népnek megtiltotta az uradalmi birtokon való átjárást), hogy az ő jelöltjét fogadják el. (Hogy miért ragaszkodott annyira a jelöltjéhez a gróf, szintén megérdemelne egy tanulmányt?!)

Ám a nép ragaszkodott az elhatározásához. „Ha nem lehet az a pap a községben, akit mi választottunk, akkor kiiratkozunk az egyházból!” — mondták, és a hatalmas külső nyomás ellenére (csendőrség, naponkénti község-házára idézés, Debrecenben lefolytatott perek) csak az ingadozókat tudták visszatartani.

A „lábadók” kitartottak elhatározásuk mellett. Erdélyből unitárius lelkészt hoztak, s az egyik egyházból ki, a másikba beiratkoztak.

Most 51. éve a kocsordi egyházszakadásnak, s augusztus közepén volt fél évszázada annak, hogy a főút mentén a fenyőfák között a Sepsiköröspatakról származó, jónévű építész, Szinte László tervei alapján elkészült a templom, belsejében a székelykapura támaszkodó karzattal.

Ezzel is szimbolizálva, hogy nem Isten-válság volt Kocsordon, hanem több.

Vallási köntösbe burkolt antifeudális megmozdulás.

(Budaházi István)

Kelet-Magyarország

1988. szept. 19.

KÉPES EVANGÉLIUM KÍNAI NYELVEN

A középkorban, amikor az embereknek csak elenyésző hányada tudott írni és olvasni, a Megváltó életét képek segítségével tanították. Ezeket nevezték Biblia pauperum-nak, a szegények bibliájának. Korunkban újból életre kelt a tanítás e formája, az úgynevezett „comics”-ok formájában, amelyeket képregényeknek neveznek magyarul. A Biblia pauperum azonban az eredeti értelmében véve is terjedőben van. Francia, angol és olasz változat után megjelent a világ legnépesebb nyelvén, kínai nyelven is. Kiadója a legnagyobb tajvani katolikus kiadó. A kép-bibliát alkotója, Pietro Vanetti jezsuita mutat be a Szentatyának.

Miklós Imre látogatása Izraelben

Miklós Imre államtitkár, az Állami Egyházügyi Hivatal elnöke szeptember 4. és 9. között Zevulun Hammer vallásügyi miniszter meghívására látogatást tett Izraelben. Vendéglátójával eszmecserét folytatott azokról a lehetőségekről, amelyekkel izraeli részről hozzájárulhatnak a magyarországi zsinagógák, temetők állapotának felméréséhez, helyreállításuk támogatásához, a magyar izraelita felekezet valláskulturális tevékenységéhez és a héber nyelv oktatásához, valamint a felekezet levéltári, könyvtári anyagának a tudományos kutatómunka céljára való felhasználásához.

Miklós Imre találkozott Izrael állami, politikai és vallási vezetőivel. Fogadta Jichak Samir miniszterelnök és Simon Peresz miniszterelnök-helyettes, külügyminiszter. Az egyházügyi hivatal elnöke felkereste a náciizmus zsidó áldozatainak emlékére épült Jád Vásém Intézetet.

A látogatás befejezésekor Miklós Imre — Zevulun Hammer vallásügyi miniszterrel közösen — sajtóértekezletet tartott. Az Állami Egyházügyi Hivatal elnöke magyarországi látogatásra hívta meg az izraeli vallásügyi minisztert.

Az Unitárius és Szabadelvű Keresztény Ifjak Konferenciája

Az idén nyáron a találkozót az NSZK-ban, Darmstadt környékén, Rosdorfban rendezték meg.

Az International Religious Fellowship (Nemzetközi Vallási Közösség) lényegében a konferencia résztvevőit foglalja magában. A résztvevő országok: Nagy-Britannia, NSZK, Svájc, Hollandia, Fülöp-szigetek, USA, Magyarország. A konferencia idei témája: *Környezetvédelem*.

Több viszontagság után érkezünk meg a konferencia színhelyére, ahol egy barátságos faházban fogadták a magyar csoportot. Hazánkat hárman képviseltük: Kovács Levente kertész-tanár, Csegezy Árpád szállodai tisztviselő és Tóth Ádám Balázs főiskolai hallgató. Kis csoportunk a közös utazás alatt vidám egységgé kovácsoló-dott. Ez a baráti egység alaposan hozzájárult ahhoz, hogy az egész konferencia jó hangulatban végezze munkáját. Különös tekintettel vonatkozik ez Kovács Leventére, aki a tábor életének egyik meghatározó egyénisége volt. Segítségünkre szolgált szakmai tudása is a fák, bokrok felismerésében, amire az egyik természetvédelmi területi sétánkon nagy szükség volt. Ő tábortábori élményeiről és magáról így ír:

„Én egy iskolában dolgozom és évente 10–12 táborban veszek részt, de ilyen tevékeny táborban még nem voltam. Nagyon jól szervezett, szinte percre kidolgozott programunk volt. A programok kiválasztását az egyénre bízták. A fő téma a környezetvédelem és az egészséges táplálkozás volt. Tartott előadást a zöldek pártvezetője; voltunk egy környezetbarát atomreaktorban és egy pusztulástól megmentett erdőben; szedtünk kiránduláson közönséges, de az étkezésben kiváló hatású fűvet, növényeket, amikből mi csináltunk salátát; festettünk ruhát, kendőket; megnéztünk egy ásatást, ahol megkövült őssallatok kerültek elő a szemünk láttára; voltak áhítatok és közös imák és vegetáriánus konyha is.

Kiadtunk egy közös újságot is. Ebben a magyar delegáció az erdélyi falurombolásról írt, de meglepő volt, hogy mennyire jól informáltak voltak e témában a németek és az angolok is. Egy Brian nevű angol lelkész már úgy

érkezett, hogy hova küldheti a hiveitől befolyt segélyt a romániai menekülteknek.”

És valóban, az IRF tagok nagy érdeklődéssel fordultak hozzánk ebben a témában. A cikkünk utolsó sora: „Mentsük meg Európa kulturális örökségét!” reméljük az ENSZ teljesíti hivatását és a falvak állva maradhatnak.

A konferencia egyik színfoltja az árverés volt, amelyre mindenki beadta országából hozott érdekességeit. Az árverés után a teljes befolyt összeg a kelet-nyugati alapba került, amely a kapcsolatok ápolását segíti.

Hivatalos pont volt a tábor történetében a tisztségviselők megválasztása. Az új elnök **Richard Rathbone** lett, **Csegezy Árpád**ot alelnökké választották.

Fontos kérdés volt az, hogy a jövő évek konferenciái hol lesznek. A tervezet: 1989 USA, 1990 Magyarország.

Meglátogattuk konferenciánk, illetve az IRF felnőtt szervezetét az IARF központját Frankfurtban, ahol egy kellemes délutánt töltöttünk, sok érdekes fényképet néztünk meg a régi konferenciákról.

Résztvettünk a szomszéd város ökumenikus záróistentiszteletén, amelyen pár mondatos szerepem volt. Az ünnep utolsó imája hat nyelven hangzott el, így magyarul is:

„Engedd, hogy a kora reggel bátorsága felébredjen bennem és az örökké létező hegyek és az elmúlt nap békéje velünk lehessen most és mindörökké. Örömmel tölt el, hogy találkoztunk és, hogy boldogok voltunk. Engedd, hogy békével térjünk otthonunkba és remélem újra találkozunk.”

„Az IRF konferenciával kapcsolatban egy dologról szeretnék bővebben szólni. Ez pedig a szeretet.

Először 1987-ben voltam résztvevő a konferencián. Azelőtt nemigen tudtam a szervezet létezéséről, működéséről. Így nagy izgalommal és érdeklődéssel mentem a találkozóra. Kicsit kényelmetlenül éreztem magam, amikor láttam, hogy mindenki régi jóbarátként üdvözli egymást. Ez az érzésem azonban hamar elmúlt. A társaság nagyon rövid idő alatt befogadott bennünket, „újakat”, kiváltva bennünk is az összetartozás jó érzését.

A legszebb és egyben a legfájdalmas pillanat a búcsúzás pillanata volt. Ak-

kor éreztem igazán, milyen sokan állnak közel hozzám. Rossz arra gondolni, hogy mennyi idő telik még el, míg újra találkozunk. Remélem, hogy az 1990-ben Magyarországon rendezendő IRF konferencián sok magyar fiatal fog csatlakozni a találkozóhoz.

Tóth Ádám Balázs

Unitárius konfirmáció Bécsben

Az idén immár másodszor került sor, *Szépfalusi István* bécsi evangélikus lelkész-esperes jóvoltából, hogy Bécs városában az elmúlt évek erdélyi emigrációja során oda került unitáriusoknak istentiszteletet tartottunk.

Október 2-án, a szépen feldíszített Lindengasse-i evangélikus templomban gyűltek össze a hívek, nemcsak unitáriusok, hanem protestánsok, és katolikusok egyaránt, hogy őszi hálaadó istentiszteleten és konfirmáción vegyenek részt.

Az ünnepi alkalmon dr. Ferencz József püspök prédikált, kiemelve az evangélikusok és unitáriusok hosszú múltra visszatekintő jó kapcsolatát, valamint melegen szólt a nemrég menekült székelyekről, székelyeknek, s magyaroknak egyaránt.

A konfirmációra két Sepsiszentgyörgyből származó gyermek a Téglás testvérek készültek fel, Káténkból, s a gyülekezet színe előtt tettek vallást hitünkről.

Az úrvacsorai ágendát *Orbókné Szent-Iványi Ilona* mondotta, s az úrvacsora osztásban *Szépfalusi István* is részt vett.

A konfirmandus gyermekek szép szavakkal és virágokkal köszönték meg a püspöknek s a lelkészeknek ezt az ünnepi alkalmat.

Köszönjük bécsi evangélikus testvéreinknek, hogy lehetővé tették számunkra, s számunkra egyaránt, ezt a hitéleti alkalmat s reméljük a közeljövőben mi is vendégül láthatjuk, s szolgálatra kérhetjük fel *Szépfalusi Istvánt*.

— szi —

Az AIDS-özön mentőbárája a tiszta élet

Megjelent az Üzenet, az egészséges életvitel lapja

„Nincs egyedül, lehet, hogy Önhöz és Önről is szól, válságos helyzetében Önnek is segít az Üzenet!” — ezzel a programmal indult útnak az Üzenet, amelynek most a második számát veheti kézbe az olvasó.

A kiegyensúlyozott életmódhoz ajánlja egészségesebbnek, betegeknek tanácsait a lap. Elsőként közli az AIDS ügyek országos címjegyzékét és a névtelen jelentkezés módját a szűrővizsgálatokra. Az AIDS-özön mentőbárkaja a tiszta élet — mondotta dr. Gyökössi Endre lelkespszichológus a korunk pestiséről és az ellene való védekezésről folytatott beszélgetésében. Azonos neműekkel a szerelemben — kérdések és válaszok a homoszexualitásról. Interjúk, riportok: az öngyilkos gyermekekről, az életmódváltás lehetőségeiről, az önségítés, az önfejlesztés módszereiről.

A lap arculatának meghatározója a levelezés. Négy oldalon át válaszolnak a szakemberek: pszichiáter, pasztorálszichológus, orvos, jogász, gyógypedagógus tanácsaival történik a szerkesztése. A levelezési rovata mellett különböző szolgáltatásai, személyes díjtalan életvezetési tanácsadással áll az olvasók rendelkezésére.

Az Üzenet, az AIDS mozgalom lapja, 1989-től már havonta jelenik meg, és előfizethető lesz.

Légy segítségül nekünk

Az IARF 1988. évi tavaszi tanácsülésén a zsoltáros ige fenti gondolatával tártam fel az Erdélyből Magyarországra menekült unitáriusok ügyét a jelenlétnek. Az unitáriusok nemzetközi szervezete első szóra 3000 német márka összegű csekket adott át útravalónak a hazautazó püspököknek. A beváltott összeg 85 100 forintot jelentett.

Április havában Angliába vitt az utam, prédikáltam az ősi egyetemi város unitáriusai között, és a perselypénz 9944,— Ft-ot jelentett. Azután Lancaster városában az angliai unitáriusok közgyűlésén beszéltem, és a persely forint értéke 44 101,— volt, melyhez még néhány utóbb küldött összeg (436,— és 1340,— Ft) járult hozzá.

Az USA-ban élő egykori kolozsvári diák, dr. Benedek Sándor két csekkjének értéke együtt 12 431,— a nem unitárius dr. Jánossy Pál két csekkje 10 788 Ft-ot jelentett. Kovács István az USA-ban hallott arról, hogy másnak levelet írtam, s aki szintén nem tartozik hitünk felesei közé, 2730-at küldött. Dr. Mikó Tiborné két adománya együtt 5556 Ft-ot jelentett a bevételi rovatokban. Előbb levél jött a nagyjait Benedek Gyula özvegyétől, kérdezve, hogy milyen úton küldhet adományt. Majd beérkezett az özvegytől és gyermekeitől 4400,— Ft. Kanadában először kaáli Nagy György szíve szólalt meg, és onnan jött 4271,— Ft.

Amikor a Huszti János által vezetett listán kifizetett adományok összegét megírtuk az IARF-nek, a szociális osztály vezetője, Lucie Meijer újabb 3000 márkás csekket küldött, melyet a pénztár 86 289,— Ft összegben vett nyilvántartásba.

Néhány csekk még elszámolás alatt van a Külkereskedelmi Bankban, de remélem, hogy egyre gyakrabban kell a beérkező csekket levél kíséretében egyelőre még alulírottak, majd az új püspököknek a banknak beküldenie forintosítás céljából.

Az Isten áldja meg azokat, akik már adtak, s nyissa meg a szívét azoknak, akik most fognak az erdélyi unitárius menekülteknek segíteni.

Angliai barátaink közül többen a Magyar Vöröskereszthez küldtek jelentős összegű pénzádományt és ruhacsomagokat, ezeket az ott jelentkezők között osztják szét.

Ferencz József

ERDÉLYI MEFISZTÓ Török Tamás könyve

Az „Erdélyi Mefisztó”, Török Tamás történelmi regényének főalakja, az olasz Giorgio Blandrata (a regényben: Blandrata) hitújító, teológus, egyszersmind tekintélyes természettudós, Erdély első fejedelmének, János Zsigmondnak udvari orvosa és nagy hatalmú tanácsadója. Az inkvizíció terrorja elől menekülve, ő hozza Erdélybe a máglyán elégetett eretnek, Servet Mihály híres könyvét *A kereszténység helyreállításáról*, vagyis az egyistenhívő unitárius kereszténység eszméjét.

Az erdélyi Mefisztó „Faustja” Dávid Ferenc a kolozsvári „szentjeles” lelkész, korábban lutheránus püspök, akit Blandrata így jellemez: „Nem láttam még embert, aki ilyen erővel akár a föld gyomráig a tíz körmével leásni akarón keresné az élet végső, legteljesebb igazságait.” Servet eszméinek hatására lesz Dávid Ferenc az egyistenhívő kereszténység hirdetője, az erdélyi unitárius egyház megalapozója és oszlopa.

Török Tamás izgalmas regénye — a korabeli Erdély történelmi tablóját idézve — valójában Blandrata és Dávid Ferenc drámai küzdelmét ábrázolja az új vallásért és a fejedelem, János Zsigmond lelkéért.

„Hézagpótló mű” — ezt tudományos munkáról szokás mondani. Török Tamás regénye több ennél. Nemcsak hiányt pótol, Erdély története egy kevésbé feltárt és irodalmunkban ki nem aknázott fejezetének drámai felidézésével, hanem olvasóját továbbgondolásra is készíti. Miért kellett tragikusan elbuknia ennek a történelmi vállalkozásnak; miért csak három évig létez-

hetett ez a dogmatizmus- és erőszakellenes államalakulat, az unitarizmus hazai kezdetének e kétségkívül világtörténelmi jelentőségű közjátéka.

Kötelező olvasmánynak ajánlanám iskolai történelemoktatásunk tananyagába ezt a regényt, ha nem tartanék attól, hogy épp ezzel riasztanám el az előírt olvasmányoktól mindig is idegenkedő diákokat. (Szépirodalmi)

Major Ottó

(A fenti értékelés eredetileg az Új Tükör c. hetilapban jelent meg, a szerző hozzájárult a közléshez.)

KOCSORD 1938—1988

Aug. 13—14-én ünnepelte a gyülekezet a templom építésének 50. évfordulóját.

A szombaton, 14-én 17 órakor kezdődött ifjúsági istentiszteleten Orbókné Szent-Iványi Ilona lelkész szolgált.

A műsort — Bartók Béla főgondnok képviselőjében — dr. Nyiredy Szabolcs főgondnokhelyettes nyitotta meg, emlékeztetve a jelenlévőket arra, hogy a kocsordihoz hasonló erdélyi templomainkat az elpusztítás veszélye fenyegeti.

A továbbiakban lényegében a fiatalságé volt a szó. Első számként Orbók Attila és felesége adtak elő egy amerikai unitárius ifjúsági vallásos éneket gitár-kísérettel.

Csizmadia Attila

Felhős Szabolcs beregi szórványgondnok vezetésével válogatást hallhattunk a kelet-magyarországi unitárius fiatalok verseiből és dalaiból. A műsorban fellépett Néző László is. Az ünnepség keretében kapott Balázs Ferenc emléklapoktetet Ószabó István költő.

A rendezvényt megtisztelte jelenlétével a közelmúltban nyugalomba vonult tanácselnök, valamint a jelenlegi tanácselnök-nő és tanácsitkár is.

A vasárnapi ünnepi istentiszteleten zsúfolásig tele volt a templom. A szolgálatot Huszti János püspökhelyettes, dr. Ferencz József, Bajor János, Kiss Mihály és Orbókné Szent-Iványi Ilona végezték. Az istentisztelet megható színfoltja volt a Bakos család énekszáma.

Csaknem 100 hívünk vett úrvacsorát. Az ünnepi alkalomra az úrvacsorai kenyeret és bort a Felhős család adta.

Az istentisztelet után gyönyörködhetünk a helyi gyülekezet és a beregi fiatalok emlékkiállításában.

A kocsordi gyülekezet a hívek adományából közebedet adott a vendégek és a gyülekezet tagjai részére. Megható volt az a szeretet, amellyel a kocsordi asszonyok az évek óta üresen álló lelkész lakást erre az alkalomra berendezték.

Az ebéd után a beregi szórvány képzőművészeti alkotásokkal tette emlékezetessé a jubileumot: a kocsordi presbitérium nevében rézdomboritással díszített, névre szóló emléklapot adtak át a vendégeknek.

Köszönet illeti az egyházközség előljáróságát — elsősorban Jakab P. Sándor gondnokot és közvetlen segítőjét: Bakos György atyánkfiaát —, a presbitériumot, a szolgálatkész asszonyokat és a beregi fiatalokat, s mindazokat, akik teljes szívvel és lélekkel tették emlékezetessé ezt a két napot. Méltó volt a kocsordi unitárius hagyományhoz.

A kocsordi gyülekezet és a kelet-magyarországi unitárius lelkületű fiatalok megmutatták, hogy akik hisznek és élni akarnak, azok minden téren bizonyítani is tudnak.

Örülünk annak, hogy a jubileumi ünnepségről a helyi rádió és sajtó is megemlékezett.

A fennkölt és élményekben gazdag kocsordi 50 éves jubileum nem csak a gyülekezet, hanem minden résztvevő számára felejthetetlen marad.

Ny. Sz.

Aldj meg minket, óh nagy Isten

Ezt a szöveget és dallamát Bakos János, a kocsordi unitárius gyülekezet önkéntes kántora írta, és családja tagjaival adta elő a kocsordi unitárius templom felépülésének 50. évfordulóján, 1988. aug. 13-án.

Aldj meg minket óh nagy Isten
Aldd meg buzgó népedet
Színed előtt leborulva
Magasztalunk tégedet

Sziclái közt az életnek
Megérte az ötven évet
Ez a mi kicsiny egyházunk
Legyen kedves előtted

Szent lelkét kitölté az Úr
E község lakóira
Kis egyházunk megalakult
Kilencszázharmincnyolcban
Szent hitében megújulva
Községünket gazdagítva
Megépült ékes szép templom
Legyen kedves előtted

Aldj meg minket óh nagy Isten
Most élő nemzedéked
Add, hogy híven őrizze meg
Amit kapott tetőled
Elődeink hitvallása
És választott szent egyháza
S a mi szabadelvű hitünk
Legyen kedves előtted.

UNITÁRIUS ÉLET

Lapunk idei második számában mondtunk köszönetet azoknak, akik adományaikkal támogatták lapunkat. Most az azóta nagyrészt 1988-ban beérkezett adományokat köszönjük meg. Több adományt külön hír útján nyugtáztunk.

Schrekné Jobb Mária 5000 Ft; T. Ruhig, USA 4614; Kaáli Nagy György Kanada 4720; dr. Gyulay Ferenc Svédország 4670; Cserné Borbély Mária USA 2500; dr. Mikó Tiborné NSZK 4778; J. Reho USA 4670; dr. J. Hammond, Anglia 1890 Ft; 1500 Ft-t a Tófalvi család apjuk temetésekor; 1000-1000 Ft adományt küldtek: Nagy József lelkész Frankfurt, NSZK; Kriza család Kriza Kálmán temetése alkalmából; dr. Tiboldi Tibor, Belgium; Wheelerné Anghi Anikó Anglia; dr. Sztankóczy Zoltán apja emlékére; Daniel Mihály NSZK; Ferenczy János, Kanada 760; Emma Wonner NSZK 703; 500-500 Ft küldtek: Margaret Marton Hamburg; Béltky Lajosné, Bp; Koszta Teréz Köszeg; Varga Dénes NSZK; Siska Ferencné; Hargitay Waldemárné, NSZK; dr. Kiss György NSZK; dr. Lőrincz József Tiszaderzs; 480 Ft; Flórián Tiborné USA; 300—300 Ft-t: Köszeghy László USA; Molnár András Genf; Rueppné Vargay Mária Svájc; Gaál Györgyné NSZK; Mrena Hedvig. A kisebb adományokat is hálásan köszönjük igen nagy volna azoknak a száma, akik a 60 Ft évi előfizetési díj helyett 100 Ft-t vagy többet fizettek be előfizetésük megújításakor.

BIBLIA ÓRÁKAT tartanak a budapesti lelkészek a Nagy I. és Högyes E. utcai irodáikban: Huszti János püspöklelkész minden hó második és negyedik hétfőjén; Bencze Márton lelkész minden hó első és harmadik hétfőjén mindig 1/2 6 órai kezdettel. Az érdeklődőket szeretettel várják.

KIÁLLÍTÁS

A debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem az egyetem diszudvarában, 1987. nov. 10—24. napjain A reformáció korának könyvművészete címen kiállítást rendezett. A kiállítás és a szép kiállítású katalógus Koltay Klára, Lévy Botondné és Pál Antalné gondos munkája, amiben sokan voltak segítségükre.

E kiállítás a XVI. század könyvművészetét mutatta be az érdeklődőknek gondos válogatás alapján. 16 könyv címlapát vagy jellemző részletét az egyes munkák fénymásolatban való bemutatásával tették teljessé.

A rövid bevezető szövegben rólunk a következő mondat szól: „A felekezeti harcok élességét növeli a megjelenő és Erdélyben jelentős pozíciókat szerző, egy időben János Zsigmond fejedelem támogatását élvező unitarizmus. Legkiemelkedőbb képviselője, szervezője Dávid Ferenc mindvégig éles hangú vitában áll Méliusszal.”

A különben szabatos szöveg nem szól arról, hogy az említett János Zsigmond fejedelem élete utolsó éveiben az unitarizmus híve volt.

A bevezetésben érdemes szavakkal szólni a Heltai nyomdáról. Az első „hosszú életű” nyomdát Kolozsvárott Heltai Gáspár alapította. A nyomda működését kiállításunkon 37 mű reprezentálja. A 16. századi magyarországi nyomdák közül a kolozsvárinak volt a legtöbb kiadványa, s itt nyomták a legtöbb oldalt, mintegy 26 400-at. . . A továbbiakban is méltatják érdemeit a Heltai és nyomdája érdemeit, de egy szó sincs arról, hogy Heltai élete vége felé unitárius volt, és így halt meg.

A katalógus 135 munkát sorol fel a kiállításra kerültek közül, ezek közül sokat a Heltai nyomda kiadványai közül, ezek egy része természetesen Heltai korai lutheránus és református korszakában jelent meg.

Az unitárius vonatkozású kiadványok száma is jelentős.

Vizitáció Pestlőrincen

Dr. Ferencz József 1988. szept. 18-án tartott püspöki vizitációt a pestlőrinci unitárius egyházközségben, dr. Kiss József főgondnokhelyettes társaságában. Ezúttal a szószéki szolgálatot is a főpásztor végezte.

Dr. Péterfy Réka gondnok megállapította, hogy a közgyűlés határozatképes.

Felolvasták Kiss István egyházi számvevő jelentését a pénztárban tartott ellenőrzésről. Mindent rendben talált, amiért dicséret illeti Balogh Béláné pénztárost.

A püspök bejelentette, hogy ellenőrizte az anyakönyveket, az iktató könyvet, és javasolta, hogy a jövőben írják be az ügyek elintézésének időpontját is.

Dr. Jakab Jenő lelkész bejelentette: a Varga Ferenc segélyalapítványt az illetékesek jóváhagyták, és az OTP-nél folyamatban van a csekkszámra nyitás.

A megüresedett főtanács (zsinati) tagságra Bézsenyi Gyulánét választotta meg — egyhangúan — a közgyűlés.

KARÁCSONY MISZTÉRIUMA

Szíveket megáldó édes jó Atyánk! — Gondviselő Istenünk!

Hálatelt érzéssel nyitjuk imára ajkunkat, és köszönjük Tenéked, hogy létünk örömeiben, vagy sorsunk keresztjének hordozásában egyaránt Reád találhatunk. Vívódásainkban megérezte nyugalmat adó szent lényedet. Sokszor lettél utunk az úttalanságban és remény a reménytelenségben. Könynyeket törölő vigaszként találtunk Reád a könnyhullásban, és irgalmat adó, megbocsátó Atyaként ismertünk fel a megbotlások és vétkesek óráin. Támaszunk voltál az árvaságban, és végső menedékünk az eltévelyedések sötétjében. Elhaló érzéseinket ébresztgetted, ha rideg-hideg volt az élet, és lehajolva hozzánk, felemeltél, ha utunkon a tövisek között megbotlottunk, és elestünk. A minden voltál, a minden tudtál lenni abban a vágyban, amellyel feléd fordultunk, Téged kerestünk, és téged hívtunk segítségül.

Köszönjük Tenéked, jó Atyánk, hogy így volt, hogy így lehetett, és hogy így van ma is. Legyen áldott ezért neved. S ha ezt a téged magasztalást szavakban nem is tudjuk mindig kifejezni, lásd meg, és fogadd el a hangtalanság mosolygós, vagy könnyes, örvendő, vagy sóhajokban hozzád szálló remegésében.

Feléd fordulásunkban mindig kérünk Téged — igaz, hogy kevésszer az örömben, gyakrabban a fájdalomokban és szenvedésekben —, hogy légy velünk. És milyen sokszor, csak későn döbbszünk rá, hogy Te mindig velünk vagy. Velünk vagy akkor is, ha mi nem hívunk, velünk vagy, ha gondtalan gyermekként játékos jókedvünkben megfélekedezünk terólad, és velünk vagy akkor is, amikor vihart hozó fekete fellegek takarják el előlünk életünk egén a Te menyeyi magasságaidnak tiszta világát.

Kérésünk — köszönetünknek és hálaának szava mellett — ma mindenek felett azért száll Hozzád, hogy a születés ünnepén készülődésünkben ne engedj eltévedni, mert az örömben könnyű az eltévedés. Ne enged, hogy karácsonyi készülődésünk kimerüljön csak az ajándékszerzés igyekezetében, az önmagunknak és másoknak örömet szerzés hangulatában. Kérünk, legyen meg ez is, de add — mindenek fölött — a lélek nyugalmát és a szív békéjét nekünk, hogy a legtisztább érzésekkel és a legnemesebb gondolatokkal ünnepelhessük a szeretet és béke karácsonyi ünnepét.

Szíveket megáldó édes jó Atyánk, gondviselő Isten! Fogadd el imáinkat és Téged magasztalásunk gyermeki háláját.

Husztai János

UNITÁRIUS MOZAIKOK

Az „Erdély története” III. kötetének lapjait forgatva örömmel láttam, hogy a Miskolczy Ambrus által írt IX. fejezetben sok értékes megállapítás olvasható unitáriusoknak a 19. század első felében — a reformkorban — játszott szerepéről. Ezekből részleteket idézünk.

— Új erőként jelentkezett a diákifjúság, mely már a politikai életben is próbálgatta erejét, amikor 1831-ben Nagyenyeden a városkán átkísért lengyel foglyok mellett tüntetett, vagy 1834-ben Kolozsvár utcáin szembeszállt a katonasággal. A diétai fejleményeket lázas izgalommal figyelő diákok — Szentiváni Mihály fogalmazásában — hitvallásként írhatták a pozsonyi országgyűlési ifjúságnak: „Övjük a szabadság és a nemzetiség reánk maradt ereklyéit, mint legszebb kincsünket, s vívjunk ki még többeket, rontjuk le az emberiség nyomorúságára mesterségesen kitalált közfalakat, zúzzuk szét a felekezetiesség bilincseit.”

— Elsősorban az ifjúságnak, meg az új idők szavára figyelő falusi papnak, tanítónak köszönhető, hogy a városi kaszinómozgalommal párhuzamosan falusi olvasótársasági mozgalom kezdett kibontakozni, amit nem egy esetben a megye, vagy egy-egy tekintélyesebb nemesi birtokos is támogatott. Országos szinten pedig a Kolozsvári Kaszinó pártfogásával indított népfelvilágosító lap, a *Vasárnapi Újság* nyújtott erkölcsi támogatást, olyanformán, hogy szerkesztője, Brassai Sámuel unitárius kollégiumi professzor rendszere-

sen tudósított ezek tevékenységéről és a tanítók sikeres korszerű iskoláztatást célzó erőfeszítéseiről. A kollégiumi önképzőkörökkel pedig olyan együttműködés kezdett kialakulni, hogy a falusi olvasótársaság népdalok, népszokások leírását ígérte, s cserébe könyveket, folyóiratokat kért.

— A kolozsvári unitárius kollégium diákjainak Reményi c. zsebkönyvét 1839-ben az új erdélyi magyar költészet nyitányaként üdvözölte Toldy Ferenc, az erdélyiekkel szoros kapcsolatot ápoló egyik legtekinélyesebb pesti irodalmi kritikus. Míg a református kollégiumok verselői többnyire a rendi patriotizmus eszmevilágából és retorikájából kölcsönöztek, s hol lemondóan, hol harcos optimizmussal irtak a múlt nagyságáról, ... az unitáriusok inkább a népeletből merítettek. A több tucatnyi kollégiumi verselőből két igazi tehetség került ki: Kriza János és Szentiváni Mihály. Fellepsükig a népdal alakjait gyakran felcicmázott játékszerként szerepeltették, ők viszont dalaikat a mindennapi gondoktól gyötört jobbágy, zsellér, vagy háborúba vitt székely katona ajkára adták. Ez a néppel való érzelmi összefonódottság s a társadalmi egyenlőség igényének átélése Petőfi Sándornak az 1840-es évek második felében kiteljesedő forradalmi plebejus költészeté felé mutatott. Igaz, a kor erdélyi költészetéből hiányzik Wesselényi Miklós lázító agitatori hangja is, de a székely felkelések emlékét a zsarnokság elleni lázadás jogos tetteként idézték. A liberális reform

hívei voltak, de a kor egyik hangadó kritikus (Szontagh Gusztáv) mégis joggal látta Kriza költészetében a magyar népies költészet fejlődésének addig elért egyik csúcát, mert „Krizát végre a demokratiai állásponton találjuk; ő már felszabadító népevangéliumról szól, hogy a szegény magyar parasztyereknek is legyen hazája.” S méginkább érvényes ez a megállapítás Szentivánira, akinek dala valósággal himnusza lett a székely népnek:

Te zsellér vagy, én meg székely,
De egünkön egy nap jó fel.
Egy eső hull a földünkre,
Mért lennék hát különb, mint Te?

Az érdekegyesítő politikát szolgáló reformer szólaltatta így meg a szabad székelyt ... A költő tiltakozott így a falu világára nyomasztóan ható rendi gőg megnyilvánulásai ellen.

— folytatjuk —

Közlő: dr. Nyiredy Szabolcs

Az igazság keresésének útján

Az igazság nincs kötve időhöz, mindig jelen van, különösen akkor, amidőn alkalmatlannak látszik.

A hírverés kizárásával új közvéleményt kell kialakítani. A mindenkori jelen közvéleményét a sajtó, a propaganda, egyes csoportok alakítják és pénzelik, saját céljaik érdekében. Fel kell váltani a gondolatok ilyfajta természetellenes terjesztését, egy más, egy természetes móddal, midőn az ember szól emberhez, nem a sikert célozva, hanem a gondolat igazát kívánva ébren tartani, építve a hallgató ama természetes ösztönére, mely az igazság megszületésére irányul. Fegyvertelen, az ész egyszerű eszközeivel élve kell szembeállnia ama másik követelménnyel, mely őt a század kemény fegyverzetében hívja ki, mint egykoron Góliát Dávidot.

Az emberiség jövőjében azért hiszek, mert bizom az igazság és a szellem erejében.

Ifjú koromtól meggyőződése, hogy valamennyi hitigazság az elmélkedés szükségszerű gyümölcse. Úgy vélem, hogy a kereszténység ezért — a filozófiákkal, valamint más hitrendszerrel való eszmecsereiben — nem követelhet magának különleges bánásmódot. Bizodalma csak a saját igazságában lehet.

Az igazság a szellem lényege, minden igazság végső soron nyereség. Az igazság erősebb ellentéténél. Ez szükségképpen vonatkozik a történelmi igazságra is. Ha látogat szerint sértené a kegyeletet, és akadályokat gördítene is annak útjába, a végeredmény kétségen kívül neki fog kedvezni. A vallásnak nincs félhivatala a történelemmel való szembeállításától.

Albert Schweitzer
fordította Latin György

Milyen volt a keresztúri gimnázium?

Megjelent a Századvég című kötetben, 1986-ban.

A székelykeresztúri unitárius gimnáziumot a XVIII. század végén alapították. Unitáriusok mellett katolikusok és reformátusok is részt vettek az építésében — ilyen volt az erdélyi szellem. Később, 1920 után, az állami támogatást teljesen megvonták a gimnáziumtól, ekkor a falu lakosai szedték össze az élelmiszert és vitték be az internátusba a szegény diákok megsegítésére. Mondom: felekezetre való különbség nélkül! Keresztúr talán az egyetlen olyan magyar falu volt, amely gimnáziumot tartott fenn. Eötvös József 1868-ban, amikor erdélyi körutat tett, rövid időre meglátogatta az intézetet, fel is jegyezte magának, hogy egy községben talált egy jól működő, jó képesítésű tanárokkal rendelkező gimnáziumot. A gimnázium életében a törés 1919-ben következett be. Kezdetben megengedték azt, hogy a tanítás teljesen magyarul folyjon, szóval jól indult a román éra — ezt meg kell mondanom. 1918. december 1-jén a gyulafehérvári Nagy Román Nemzetgyűlés határozatai olyan demokratikus szelleműek voltak, hogy ha azt megvalósították volna, akkor a magyarság teljesen elégedett lehetett volna — és lehetne ma is — Erdélyben. Ezekben a határozatokban szerepel, hogy minden népet a saját nyelvén kell igazgatni, a bíróságok és a tanítás nyelve az anyanyelv. Sőt kilátásba helyezték azt is, hogy a kolozsvári egyetemet meghagyják magyar nyelvű egyetemnek. De idővel olyan nyomás nehezedett Erdélyre, a Regátból a sovinizmusnak egy olyan áramlata indult el, hogy ennek nem tudott ellenállni az erdélyi románok felvilágosult vezetősége. Így még a demokrata érzelműek is a konjunktúra áldozatai lettek, átálltak ehhez az óromániai sovinniszta irányzathoz. Mi a gimnáziumban magyarul tanultunk tovább, a régi tankönyveket használtuk, de idővel mind jobban nehezedett ránk a román állam, a sovinniszta szellem nyomása, mégpedig olyan értelemben, hogy idővel a román parlament a gyulafehérvári határozatokat teljesen hatályon kívül helyezte, és egy erős centralizációt vezetett be.

Milyen hatást váltott ki ez a tanulókból?

Pánikot. Bennünket ez úgy érintett, hogy előbb kötelezővé tették a román nyelvet, mint tantárgyat. 1925-ben már csak állami bizottságok előtt, románul tehattunk érettségi vizsgát. Udvarhely megye tiszta magyar lakosságú volt. Talán egy Felek nevű kisközség volt román, onnan is idejártak a keresztúri gimnáziumba. Mi csak magyarul beszéltünk, tanultunk, tanár sem volt olyan, aki a román nyelvet jól taníthatta volna. Megvallom őszintén, a dualizmus kori nemzetiségi politika hibája volt, hogy nem tanultunk románul, mert ott, ahol annyi nemzetiségi él, mint Erdélyben, kölcsönösen tanítani kellett volna a különböző nyelveket. Tehát a németet, a román a magyar iskolákban, a magyart, a németet pedig a román iskolákban. Ezt elmulasztották, így borzasztó nehéz helyzetbe kerültünk, amikor megkaptuk a kompendiumokat románul. Nem volt más választásunk, mint a megoldás. De nem adtam fel a reményt: nekimegyek az érettséginek. Segesvárra vontak össze 5-6 gimnáziumot, köztük a keresztúrit is. Székelyudvarhelyen a katolikus és a református gimnázium egyetlen diákja sem

tudta megszerezni az érettségit. Mi, a keresztúriak, 28-ból heten megszereztük. Ez az intézkedés pokoli csapás volt az erdélyi magyarságra, akkor sok gimnázium meg is szűnt.

Milyen volt a keresztúri gimnázium szelleme?

Rám mint reformátusra az unitárius vallás nagyon hatott. Most visszavonultan élek, de ha úgy érzem, templomba kell mennem, az unitáriusokhoz megyek. Szabad szellemű vallás. Az egyházi szervezet fennmaradt — állami támogatás nélkül —, és a néppel való érintkezését az állam nem korlátozta. Volt a gimnáziumban egy önképző kör, annak az elnöke voltam. Később megszerveztük az unitárius egyház segítségével a Dávid Ferenc Kör, és jártuk a falvakat. Jött velünk egy lelkész, és istentiszteleteket tartottunk, műsort adtunk a székelyeknek a templomban. Én, református létemre, két unitárius templomban is prédikáltam. Az egyik a híres énlaki templom, ahol a rovásírásnak az emléke fennmaradt. A másik Ürmös község, Brassó megye határán. Az unitárius szellem tehát nagyon hatott rám. A vallási türelemnek egy csodálatos példáját láttam ott. Az unitárius gimnáziumban sok román parasztfiú is tanult, akik később vezető állást is betöltöttek. Olyan is volt közöttük, aki Bukarestben egyetemi tanár lett. Hiába tanult ott nyolc évig magyarul, a nemzeti érzés olyan erős volt benne, hogy ez a nyolc esztendő nem tudta elszakítani a románságtól. Annak a román fiúnak, aki itt tanult, és közben érdeklődött a román kultúra iránt, olvasott, tájékozódott, kettős műveltsége volt — nekünk csak egy. Később, a román történelemmel foglalkozva, rájöttem — és ez nagy megdöbbenés volt számomra — hogy, az igazi román értelmiség a dualizmus korában — a kettős hatás eredményeként — műveltebb volt, mint a magyar vezető réteg. Pedig a magyar vezető réteg lenézte a román értelmiséget! Ezek közé tartozott például Groza is, ő is egy magyar gimnáziumban tanult, Szászvároson, és ezzel olyan kettős műveltséget szerzett, ami páratlan. A gimnáziumban a történelem iránt különösen érzékes volt, az osztályban volt sokkal jobb matematikus, és olyan is, aki a nyelvekhez sokkal jobban értett, de a történelemhez jobban egyik sem. 1920-ban vagy 21-ben Jászinnak egy füzeté is a kezembe került, sokat tépelődtem rajta, de sajnos félreértettem, mert hiányzott hozzá az alapműveltségem. Meglepőnek tűnhet, de tény, hogy a füzetet a falusi könyvtárból kölcsönöztem! Szóval, nagyon érdekelt a történelem. Az erdélyi realitásokról — sajnos — a történelemtanárunk nem tudott kielégítő tájékoztatást adni, pedig az akkori viszonyokhoz képest nagyon felkészült ember volt, aki előzőleg egy esztendeig a Magyar Nemzeti Múzeumban is kutatott. Szentmártoni Kálmánnak hívták.

Dr. Kovács Péter

PÁLFFY FERENC

Ároni nemzetségből származott. Gimnáziumi tanulmányait a kolozsvári unitárius gimnáziumban végezte. Szabómesterséget tanult. A háború után hadifogságot szenvedett.

1956 óta Stuttgartban telepedett le, ott halt el júl. 7-én, 73 éves korában. Hamvait kívánsága szerint hazaszállították és szept. 24-én Papkeszi község temetőjében a családi sírban helyezték örök pihenőre dr. Ferencz József püspök szolgálatával. Lányi Róbert az elhalt emlékére 500 Ft-t adományozott az Unitárius Élet javára, melynek Pálffy Ferenc haláláig buzgó támogatója és olvasója volt.

Hírek

Bartók Béla főgondnokunk nov. 2—6. napjain Brüsszelben részt vett a World Council for Religion and Peace világszervezet európai tagozatának ülésén. Ez az ülés is az Ausztráliában tartandó világkongresszus előkészítésével foglalkozott.

Huszt János püspök és **Bartók Béla** főgondnok meghívás folytán részt vettek a debreceni református kollégium 450 éves fennállása alkalmából rendezett ünnepségeken.

Dr. Kaáli Nagy György az 1918-as demokratikus forradalom egyik vezető személyisége, a Köztársasági párt alapítója hamvait nov. 5-én Hódmezővásárhely város tanácsa disztrikción helyezte el. Az 1923-ban elhunyt dr. Kaáli Nagy György hamvai korábban a budapesti Kerepesi temetőben pihentek. Az ünnepségről később részletesen beszámolunk.

Dr. Nagy Gyula evangélikus püspök-elnököt 70. születésnapján, az állam és az egyház közötti jó viszony ápolásában végzett jó munkája elismerésül az Elnöki Tanács a Magyar Népköztársaság Zászlórendjével tüntette ki. Szeretettel köszöntjük lapunk hasábjain is, Isten áldását kérve további munkásságára.

Bartók Béla halála 43. évfordulója alkalmából szept. 26-án de. megkoszorúzták a Farkasréti temetőben levő sírját. Egyházunk képviselőjében részt vett dr. Ferencz József püspök és dr. Kiss József főgondnok-helyettes.

A Bibliatársulatok Nemzetközi Szövetsége Budapesten a Ráday Kollégiumban tartott népes közgyűlése záróülésén részt vett dr. Ferencz József püspök is. A szervezet vezetőit fogadta **Miklós Imre** államtitkár, aki a beszélgetés során elmondotta, hogy hazánkban az utóbbi években nőtt az érdeklődés a Biblia iránt. A Bibliához hazánkban minden vallásos és nem vallásos ember szabadon hozzájuthat. Elismerte azt a segítséget, amit a szervezet nyújt a hazai egyházaknak a kiadás és terjesztés vonatkozásában.

A Reformátusok Lapja idei szept. 18-i számában dr. Tóth Károly zsinati elnök-püspök hosszú, részletes tájékoztatót adott **Komlós Attila** főszerkesztő kérdéseire. A cikket minden lelkészünknek tanulmányozásra ajánljuk.

A Hazafias Népfront főtákar, **Huszár István** szept. 20-án megbeszélést folytatott a hazai egyházak vezetőivel, és a készülő két új törvényjavaslattal kapcsolatosan kérte az egyházi vezetők állásfoglalását. A megbeszélés rendjén felszólalt dr. Ferencz József püspökünk is.

Kölcsy Ferenc halálának 150. évfordulójáról emlékeztek meg az irodalmi és napilapok. A Himnusz költője valóban megérdemli azt, hogy ne felejtkezzünk el róla.

HAMBURG, 1990

Az IARF 1990. évi kongresszusát júl. 27—aug. 2. napjain az IARF-nek jelentős anyagi segítséget nyújtó Hamburg városában tartják. Előzőleg **Klingsbergben** a német humanista unitáriusok nyári táborhelyén teológiai konferenciát tartanak júl. 23—27. napjain. Ugyanakkor a skandináv államokba is szerveznek kirándulást.

A kongresszus után, aug. 2—3. napjain Nyugat- és Kelet-Berlinben kezdődik a kongresszus utáni túra. A terv szerint, aug. 4—7. napjain Budapestre látogatnak az önként jelentkezők, és ha a romániai hatóságok engedélyezik, akkor folytathatják útjukat az aug. 8—11. közti napokra Romániába, Erdélybe.

A hazai **Buddhista Misszió**, mely angolul Alexander Csoma de Körös Institut for Buddhology-nak nevezi magát, szintén felháborodásának adott hangot egy körlevelemben, hogy a romániai magyar kisebbség, melyből névadójuk is származott, hátrányos megkülönböztetést szenved.

Az Egyházi Krónika c. magyar orthodox szemle legutóbbi számában szintén közölte azt a felhívást, amit vezetőjük dr. Berki Feriz is aláírt, mely az összes hazai protestáns hetilapban, majd később a mi lapunkban is megjelent.

A kolozsvári főgimnáziumban 1927-ben végzett, s jelenleg Tel-Avivban lakó **Legman Ferenc** feleségével egy hónapot töltött Budapesten, ahol egykori diáktársánál, dr. Szén Ernőnél lakott. Budapesten felkereste dr. Ferencz József püspököt, akit már diák korában jól ismert. Budapesten a sok látványosság mellett a Gellért gyógyfürdőt vette igénybe, ami igen jó hatással volt a sok viszontagságon átesett egykori kolozsvári házaspárra. Mint régi kereskedő, nagy meglepéssel tapasztalta, hogy milyen jó a város közellátása, és milyen nagy az idegenforgalma.

A szabadegyházak növekedése Romániában. A baptisták, az evangéliumi keresztények, a pünkösdi és az adventisták létszámnövekedése évente átlag 10—15 százalékos. A baptisták és pünkösdi jelenleg 200 000 tagot számlálnak. Viszont a román ortodoxok száma egy helyben áll. (IDL)

A Dharma World (Igazság világa c. havi szemle 1988. évi szept.—okt. számának címlapján dr. Nikkyo Niwano látható, amint kezét fog **Javier Perez de Cuellar**-ral, az ENSZ főtákarával. Niwano részt vett az ENSZ leszerelési értekezletén, és ott fel is szólalt.

Az Új Ember 1988. aug. 10-i számában Dekány szignóval jelzett tárgyilagos ismertetést közöltek **Török Tamás** Erdélyi Mefisztó c. nagy érdeklődést kiváltó regényéről.

Bartók Béla köszöntése címen új album jelent meg. A kötet valamennyi számozott példányában ott lesz a hamvakat szállító óceánjáró, a *Queen Elisabeth II.* tengeri indulási postabélyegzője. A fekete címlapon arany betűkkel Bartók aláírása látható. A kötet bevezetőjét **Keresztury Dezső** akadémikus írta. A kötetben több értékes írás és vers szól Bartókról. A szerkesztést **Kovács Sándor**, a Bartók Archivum munkatársa végezte ifj. *Bartók Béla* egyetértésével.

Dr. Fekete Zoltán, az evangélikus egyház egyetemes felügyelője — világi elnöke elhunyt. Fekete Zoltán édesapja, egykori soproni professzor, egyházunk tagja volt. Fia felnőtt korában csatlakozott az evangélikus egyházhoz. Egyházunk iránti barátságát megtartotta. Emlékeztét egyházunk is megőrzi.

Az orthodox egyház lapjából idézzük, hogy a nyugati pünkösdi alkalmával a világ minden részéből 141 anglikán püspök nyilatkozatot írt alá, amelyben a nők pappá, sőt püspökké szentelhetősége mellett foglaltak állást. (Ep. 1988. 400 sz.)

Dr. Spencer Lavan évtizedeken át különböző amerikai egyetemek professzorát, korábban unitárius univerzalista lelkész választották meg egyhangúlag a Chicagóban székelő unitárius teológiai főiskola dékánjává. Tisztét az idei akadémiai év kezdetén már átvette. Magas tisztében szeretettel köszöntjük. Korábban részt vett az IARF és egyháza munkájában. Íróként is ismert a neve az Egyesült Államokban.

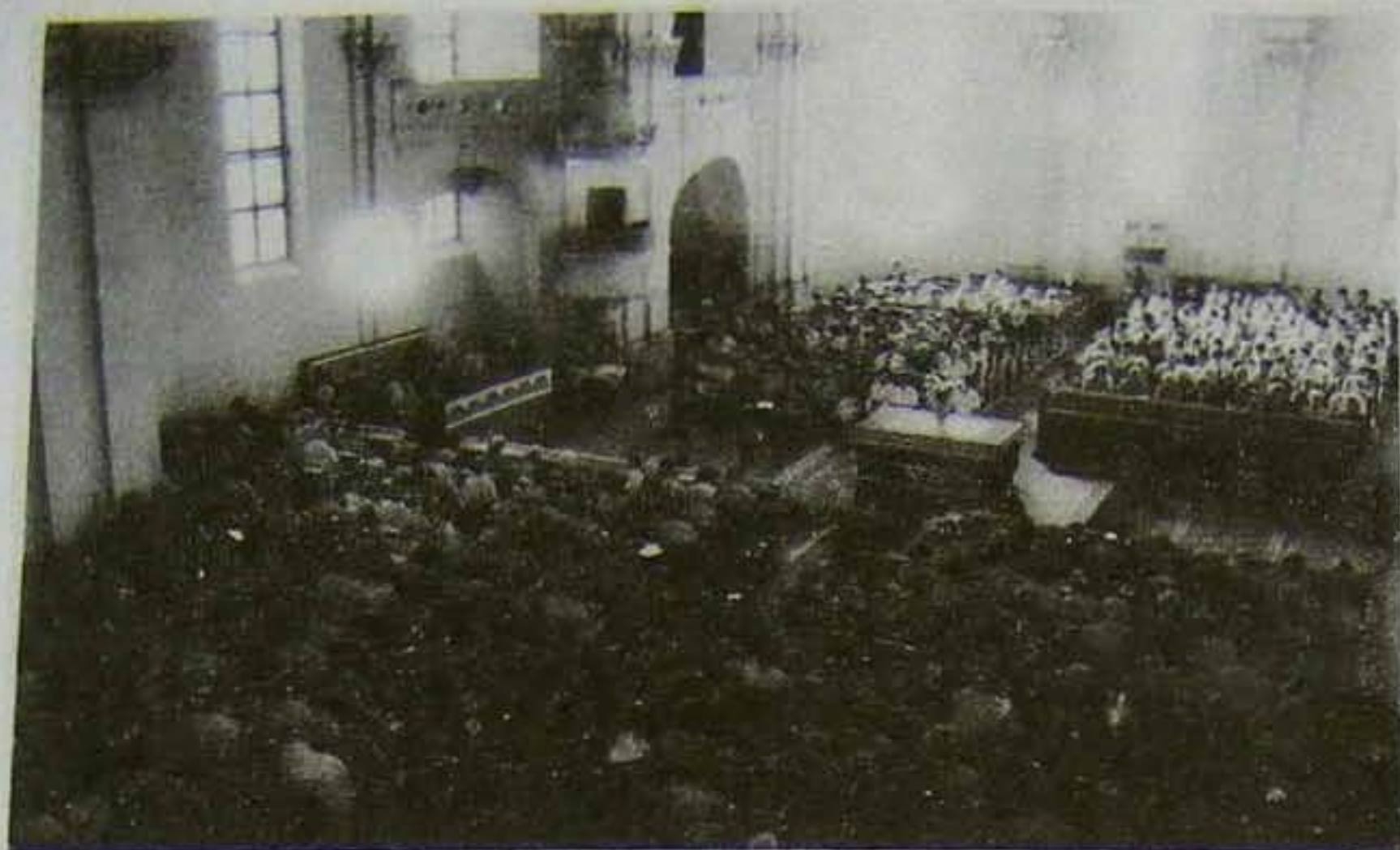
A tiszteletére okt. 22-én rendezett fogadásra dr. Ferencz József püspököt is meghívták, aki levélben küldte el saját és egyházunk üdvözlését.

BARTÓK BÉLA temetése után júl. 10-én tartott emlékstentiszelet fényét emelte az a szép szolgálat, amit a Columbia (Maryland állam, USA) unitárius gyülekezetének papja, **Richard Rodes** által Budapestre érkezett kórus végzett, akik rövid itt létük alatt más templomokban is szerepeltek, köztük a várbeli Mátyás templomban is. A kórus vezetője **Barbara Wagner** volt. A kórus tagjai gyűjtést rendeztek az erdélyi menekültek javára. A kórus tovább utazott a Szovjetunióba, ahol több városban adtak hangversenyt.

Dr. Kovács Lajos püspök október utolsó napjaiban részt vett a Nyugat-Berlinben működő unitárius gyülekezet fennállása 50 éves évfordulója alkalmából tartott megemlékezésen. Részt vett az IARF bizottsági ülésén, melynek feladata volt javaslatot tenni a **Diether Gehrmann** visszavonulni készülő főtákar utódjára.

Az erdélyi unitárius egyház dec. első vasárnapján lelkészszenteléssel egybekötött zsinatot tartott Székelykeresztúron.

Siebenbürgen c. Bécsben kiállítást rendeztek az Erdélyből Ausztriába menekültek javára az A. Schweitzerről elnevezett otthonban, szép sikerrel.

A kolozsvári unitárius templomban Bartók Béla budapesti temetése napján, júl. 7-én este román és magyar résztvevőkkel zeneestet tartottak. A közölt kép a templom belsejét mutatja, ahol a padokat teljesen megtöltötték az érdeklődők.

KRIZA KÁLMÁN 1902—1988

Felesége, 5 gyermeke, 11 unokája, 2 déd-unokája, közeli és távoli rokonai, ismerősei gyászolják Kriza Kálmán ny. főmérnököt, aki 1988. aug. 5-én hunyt el Budapesten, 86 éves korában. Életútja Homoródmástól Kolozsváron át a berlini Humboldt egyetem közbeiktatásával Budapestig terjed. Életében voltak olyan periódusok, amikor munkahelyet keresett, de széles körű tudását és szakértelmét egyetem és kutatóintézet, gyárak és tervezővállalatok értékelték.

Az unitárius egyház életének tevékeny munkálója volt, az egyházközség presbiter, több perióduson át az Egyházi Főtanács tagja volt. A Péti Nitrogénműveknél az odasodródott dombói unitárius munkások részére istentiszteleti alkalmat teremtett Szolga Ferenc lelkész szolgálatával.

A Farkasréti temetőben dr. Ferencz József püspök és Bencze Márton lelkész szolgálatával aug. 18-án búcsúztunk halottunktól, aki mindig átértette a Kriza név nemes terhét. Rokónak dr. Kovács Lajos kolozsvári püspöknek búcsúlevelét meghatódva hallgattuk mindannyian. Emlékezete áldott.

BM

Vers és dal a Várban címen Jancsó Adrienne hosszú évek óta mások társaságában szép műsorokat rendez, melyekre híveinek figyelmét szeretettel felhívjuk. Az időpontokat a napisajtó közli, de a budapesti lelkész iroda telefonja (113-094) is tud felvilágosítást adni.

Jékely Zoltán költő, aki Erdélyben indult el, s ott társszerkesztője volt a dr. Jakab Jenő által kiadott Termés c. 1940—44 közt megjelent szemlének, most lenne 75 éves. Ebből az alkalomból a Szépirodalmi Kiadó verseiből válogatást adott ki.

Dr. Szabó Árpád kolozsvári teológiai professzor szeptemberben angliai meghívásnak tett eleget, több gyülekezetben prédikált, az IARF angliai csoportja ülésén részt vett, és tájékoztatást adott.

Dr. Kerekes Istvánné sz. Péterffy Ilona, életének 88. évében Budapesten elhunyt. 1944-ig az erdélyi unitárius lapoknak volt munkatársa később a mi Unitárius Életünkben is megszólalt. Hűséges feleség, jó édesanya, egyházához haláláig hűséges nagyszony volt. Okt. 6-án Huszti János püspökhelyettes szolgálatával helyezték el hamvait a Farkasréti temetőben.

A Magyar Iszlám közösség is az elismert vallásfelekezetek közé tartozik hazánkban 1988. aug. 15. óta.

Az Unitárius Élet levele előfizetőinkhez

A lap egyházi életünk fontos segítője. előfizetőink nagyrésze az 1989. évre előfizetési díjként az 1988 őszén a HEEIR által a posta útján kiküldött nyugtákon 60— Ft előfizetési díjat kifizetett. Köszönjük.

1989-ben a napi és időszakos lapok is megdrágulnak elsősorban a nyomdai és csatolt költségek emelkedése miatt. Új előfizetési díjat 1989-re nem állapítunk meg, de arra kérjük azokat, akik tehetik, hogy a már befizetett 60,— Ft-on felül a lelkész irodákban vagy piros postautalványon fizessenek még be 120,— Ft adományt, ha tehetik lehet többet is. Alacsony nyugdíjas előfizetőinktől nem kérünk pótlást. Igyekezzünk központi segélyek terhére pótolni a megnövekedett kiadásokat.

Isten áldja meg a megértő támogatók áldozatvállalását!

Megértő segítségét előre is köszönöm,
tisztelettel:
dr. Ferencz József
felelős szerkesztő

TÓFALVI SÁNDOR 1899—1988

Korondon született s Budapesten (Pesthidegkúton) élt, 89 évesen a Farkasréti temetőben aug. 10-én dr. Ferencz József püspök, Bencze Márton lelkész és dr. Lőrincz Ákos ny. főorvos szolgálatával búcsúztattuk. Korondi és budapesti gyermekei vették körül koporsóját, aki hatalmas tölgyfa volt a családban, egyházban és társadalomban. A Néprajzi Társaságban éven át dolgozott. Írásaival sikereket ért el.

Tófalvi Sándor nagyra értékelte az emberekkel való kapcsolatteremtést. Embereket szólított meg, kérdezte őket. Versbe öntötte gondolatát, fájdalmát, székely keservét. Az unitárius egyházban otthon érezte magát, boldog volt, hogy szava van a presbiteri üléseken. Érdemes volt meghallgatni őt. Adjon Isten csendes nyugalmat néked, kedves Sándor bácsi!

BM

Dr. Gellért Judit orvosnő meghívás révén az Egyesült Államokba utazott hosszabb tartózkodásra. Állítása szerint néhai édesapja ismert szaktanulmányát fordítja angolra a kiadás reményében. E tanulmány a XIX. századi unitárius prédikáció történetét követi nyomon, érdekes megkülönböztetést téve három iskola: Kriza János, Ferencz József, Péterfi Dénes és követőik prédikátori munkája között.

LAPZÁRTA UTÁN

Szinte Gábor unitárius festőművész megfestette Dávid Ferenc alakját. A képet egyházunknak ajándékozta. Köszönjük az értékes adományt.

UNITÁRIUS ÉLET

Laptulajdonos
a Magyarországi Unitárius Egyház

Felelős szerkesztő és kiadó:
Dr. Ferencz József

Felelős szerkesztőhelyettes
Szent-Iványi Ilona

Szerkeszti a szerkesztőbizottság
V., Nagy Ignác u. 4. Budapest, 1055
Telefon: 113-094

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető bármely hírlapkézbesítő postahivatalnál, a hírlapkézbesítőknél, a Posta hírlapüzleteiben és a Hírlapelőfizetési és Lapellátási Irodánál (HELIR) Budapest XIII., Lehel u. 10/a - 1900 -, közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a HELIR 215-96 162 pénzforgalmi jelzőszámmal.

Évi előfizetési díj 60,— forint
Egyes szám ára 10,— forint

Index: 25.842

Egyetemi Nyomda — 88.7002 Budapest, 1988
Felelős vezető: Sümeghi Zoltán igazgató

HU ISSN 0133-1272